

НЯХАЙ ЖЫВЕ ІНТЭРНАЦЫЯНАЛЬНАЕ АДЗІНСТВА І БРАЦКАЯ
 ДРУЖБА НАРОДАЎ СССР—ВЯЛІКАЯ ЗАВАЁВА ЛЕНІНСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ
 ПАЛІТЫКІ КПСС!

(З Заклікаў ЦК КПСС да 56-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі).

Літаратура і Мастацтва

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 42 [2673]

Пятніца, 19 кастрычніка 1973 года

Цана 8 кап.

Крэпасць над Бугам... Яна першай прыняла на сябе націск гітлераўскай армеды, яна з першых жа хвілін вайны паказала ўсяму свету бяспрыкладны гераізм і мужнасць людзей, якія ўзняліся на абарону самага для іх дарагога: сваёй сацыялістычнай Радзімы. У бессмяротным гарнізоне стаялі цвярдзныя воіны Савецкай Арміі — людзі розных нацыянальнасцей. І як сонца адлюстроўваецца ў чыстай кроплі расы, так у іх нязломнай еднасці праявілася вялікая сіла дружбы народаў нашых.

Сюды, у Брэст, пралёг шлях гасцей з саюзных рэспублік, удзельнікаў сімпозіума перакладчыкаў у Мінску. Людзі, якія справай сваёй умацоўваюць дружбу народаў, прыехалі ўшанаваць памяць тых, хто адстаяў гэтую дружбу ў грозныя гады вайны.

Сардэчна, традыцыйным хлебам-соллю, сустракаў дарагіх гасцей беларускі край, край воінскай мужнасці, край працоўнай славы...

Фота Ул. КРУКА.

ВЯЛІКІ ЎКЛАД МАЙСТРОЎ

Выстаўка твораў скульптара, народнага мастака БССР А. К. Глебава і жывапісца А. П. Мазалёва адкрылася 17 кастрычніка ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР.

У экспазіцыі паказана каля 400 работ таленавітых майстроў беларускага выяўленчага мастацтва, створаных у асноўным у апошнія дваццаць пяць гадоў іх творчай дзейнасці.

Падзеі вайны, вялікі подзаіг савецкага народа наклалі прыкметны адбітак на творчасць абодвух майстроў. На выстаўцы глядачы бачаць шмат карцін, накідаў і эскізаў, у якіх увасоблены роздм мастакоў аб Радзіме, аб вайне і мужнасці. Гэта барэльф «Партызаны Беларусі» А. К. Глебава для абеліска на плошчы Перамогі ў Мінску, скульптурныя кампазіцыі «У тыле ворага», «Будзёнаў-

цы» і «Атака», партрэты Герояў Савецкага Саюза генерала Л. Даватара і М. Гастэлья. Гэта графічныя лісты «Партызаны прыйшлі», «Разгром нямецкага гарнізона», «Зверствы фашыстаў», «Атака маракоў» А. П. Мазалёва.

Прыкметнае месца ў творчай спадчыне А. К. Глебава займаюць створаныя ім вобразы выдатных людзей, чые імёны — сама гісторыя. У экспазіцыі выстаўлены помнікі Скарыне, М. І. Калініну, М. В. Фрунзе.

Вобраз новага Мінска паўстае перад глядачамі з маляўнічых палотнаў А. П. Мазалёва.

Выстаўка — нагляднае пацвярджэнне таго вялікага ўкладу, які ўнеслі два выдатныя майстры ў беларускае выяўленчае мастацтва.

БЕЛТА.

У ГАСЦЯХ І ДОМА

«Знаёмцеся — Паўлінка». Так называўся вечар Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР, які адбыўся ў рэспубліканскім доме мастацтваў. У гасці да глядачоў прыйшлі аўтары оперы «Паўлінка» кампазітар Юрый Семіяна і паэт Алесь Бачыла.

Першыя заняткі на факультэце музыкі ў Мінскім гарадскім народным універсітэце мастацтваў былі прысвечаны тэме «Класічная музычная спадчына і сучаснасць». Лекцыю кандыдата мастацтвазнаўства Т. Шчарбаковай ілюстравалі спявачка Т. Шымко, цымбаліст

Е. Гладкоў і піяністка Л. Дворжац.

Дваццаць юных самадзейных артыстаў ансамбля песні і танца Магілёўскага палаца піянераў і школьнікаў будучы ўдзельнікамі Усеўрапейскага фестывалю «Радасць Еўропы», які адбудзецца ў Югаславіі.

Гомельскі тэатр лялек выехаў на гастролі ў Гродна. Напярэдадні глядачы абласнога цэнтра пазнаёмліліся з новай работай калектыву — спектаклем на казцы «Парася Чэн».

БЕЛТА.

ТВОРЧЫЯ СУВЯЗІ

Мацнеюць творчыя сувязі артыстычных калектываў Гомельскай і Чарнігаўскай абласцей. Да ўкраінскіх сяброў філармонія Гомеля падрыхтавала і паказала спецыяльны канцэрт «Спявае Беларусь», які суправаджаецца лекцыяй аб росквіце музычнай культуры рэспублікі; выязджаюць да суседзяў і эстрадныя калектывы «Сябры» і «Песні над Сожам». Гамяльчане цёпла прыамалі пасланцоў Чарнігаўшчыны — ансамбль

хор палаца культуры хімікаў, харавая капэла музычнай фабрыкі і эстрадна-сімфанічны аркестр камвольна-суконнага камбіната Чарнігава.

М. БАНДАРЭНКА.

Віцябляне цёпла сустрэлі выступленні артыстаў з ЧССР — квартэта імя Б. Сметаны. Ансамбль існуе больш за трыццаць гадоў і гастрэляваў у СССР сем разоў. У Віцебск сёлага прыехаў упершыню, і тут публіка сустрэла квартэт вельмі прыхільна.

А. АРЦЁМАЎ.

РЭХА НЕПАЎТОРНАГА ЧАСУ

Такой успрымаеш музыку, калі знаёмішся з новымі творамі кампазітараў братніх рэспублік. У ёй і сапраўды гучыць водгулле таго жыцця, што адзначана вялікімі дасягненнямі ў будаўніцтве камуністычнага грамадства. Усім, каму давялося ўдзельнічаць у рабоце IV з'езда кампазітараў Малдаўскай ССР, які адбыўся нядаўна ў Кішынёве, пашчасціла пераканацца ў гэтым яшчэ раз.

Праграма музычнага форуму Малдавіі была багатая і разнастайная — канцэрты сімфанічнай і камернай музыкі, харавой і масавай песні, народнай музыкі, эстраднай... Акрамя адкрытых паказаў лепшых творчых дасягненняў за перыяд ад III да IV з'ездаў, адбыліся праслухоўванні магнітафонных запісаў. Такім чынам, дэлегаты і госці пазнаёмліліся з шырокім дыяпазоном творчасці малдаўскіх кампазітараў. Здаецца, не было толькі ў праграме музычнага тэатра. І вось з усіх уражанняў самае яркае — гэта адчуванне шчырай радасці мастакоў, што ствараюць песню пра наш сённяшні дзень, пра характава сацыялістычнай Бацькаўшчыны. Гэтае характава, набываючы вобразную музычную мову, хваліла нас і ў праграмных сімфанічных і камерна-інструментальных творах, і ў вакальных (дзе слова дакладна раскрывае задуму). Грэба адзначыць, што малдаўскія кампазітары звяртаюцца да паэзіі не толькі землякоў, а і рускай, украінскай, літоўскай, армянскай, латышскай.

Сярод новых старонак музычнай літаратуры, падрыхтаванай да з'езда, — творы, прысвечаныя правяду партыі і народа У. І. Лені-

ну. Яркае ўражанне застаецца таксама пасля праслухоўвання паэмы-рэквіема «Была вайна» С. Лунгу.

Характэрнай рысай музыкі, якая была прадстаўлена ўдзельнікам з'езда і гасцям, уяўляецца яе арганічная сувязь з нацыянальным фольклорам. Адно кампазітары перафармулююць народныя песенныя і танцавальныя ўзоры, іншыя шукаюць больш паглыбленае засваенне іх. Такі кірунак творчых намаганняў выклікаў агульнае прызнанне, як плённы і дзейсны.

Пазнаёмліліся мы і з дзейнасцю малдаўскіх музыкантаў. Звяртае на сябе ўвагу жанравая разнастайнасць іх работ — ад манграфічных нарысаў да аператывных эсэ.

У дыскусіі, якая разгарнулася пасля праслухоўвання музыкі, удзельнічалі і прафесійныя музыканты, і прадстаўнікі рабочага класа і сялянства, і дзеячы сумежных відаў мастацтваў (пісьменнікі, напрыклад). Госці з братніх рэспублік па-творчы ўспрымалі вопыт малдаўскіх сяброў, бралі пад увагу тое, што можа быць карысным і плённым для развіцця нацыянальнай музыкі і для дзелавых абмеркаванняў уласных праблем. Таму з'езд кампазітараў Малдавіі меў не толькі рэгіянальнае значэнне. Як і форуму такіх творчых саюзаў усіх саюзных рэспублік краіны, ён яшчэ раз засведчыў, што шматнацыянальная музычная культура СССР мае найкаштоўнейшую еднасць — сацыялістычны змест творчасці мастакоў усіх пакаленняў.

С. НІСЧЕВІЧ,
музыкантаўца.

СВЯТА БЕЛАРУСКАЙ КНІГІ

Цікавым і запамінальным было свята беларускай кніжкі ў горадзе Барыславе. У цэнтральнай бібліятэцы пад назваю: «Украіно мая, Украіно, сінёка сёстра Білорусі!» была аформлена кніжная выстаўка, якая расказвала аб дасягненні літаратараў брацкай рэспублікі. Асобныя раздзелы выстаўкі цалкам прысвечаліся лаўрэатам Ленінскай прэміі Петрусю Броўку і Івану Мележу, народным паэтам Янку Купалу, Якубу Коласу, Максіму

Танку, народнаму пісьменніку Івану Шамякіну.

Свята беларускай кніжкі закончылася канферэнцыйнай чытачоў у кніжным магазіне «Прамень». Загадчык гарадскога аддзела культуры, член Саюза пісьменнікаў СССР паэт Ігар Ніжнік расказаў прысутным пра творчы сувязі украінскіх і беларускіх літаратараў, падзяліўся ўражаннямі аб сваіх сустрэчах, пчырых і запамінальных, з паэтамі Беларусі. Загадчыца кніжнага магазі-

на «Прамень» Л. Чайкоўская нагадала ўдзельнікам канферэнцыі, што толькі за гэты год магазінам прададзена больш як 450 экзэмпляраў кніг беларускіх пісьменнікаў.

На заканчэнні свята самадзейныя артысты горада выканалі песні беларускіх кампазітараў, а вучні школ прачыталі вершы беларускіх паэтаў.

М. ВЫСОЦКІ,
настаўнік.

ПРЫВЕТАЛІВЫЯ «КРЫНІЦЫ»

Зінаіда Лукінічна Ліхавідава працуе ў кнігарнях дваццаць два гады. Яна палюбіла сваю работу, набыла вопыт, добра ведае літаратуру і запатрабаванні наведвальнікаў. Вадаі, імя таго дня, каб Беніаміновіцкую кнігарню не наведалі дзесяткі людзей. І мала хто выйдзе без закупкі — цікавай, патрэбнай іму кнігі.

План рэалізацыі кніг з месяца ў

месяц перавыконваецца. Вялікую дапамогу ў гэтым аказваюць кнігагошні. Па дагаворанасці з кіраўніцтвам прадпрыемстваў, калгасаў і саўгасаў камплектуюцца бібліятэчкі і апраўляюцца адрасатам.

Старанную працу З. Л. Ліхавідавай, якая цяпер загадвае магазінам, неаднаразова адзначалі. Яна ўзнагароджана Ганаровай граматай Цэнтрсаюза і ЦК прафсаюза работнікаў гандлю. Ёй прысвоены ганаровы званні — ударніка камуністычнай працы і заслужанага работніка гандлю рэспублікі.

М. МАЦІЁўСКІ.

г. Віцебск.

ЯШЧЭ АДНА СЦЭНА

Сярод навін у творчым жыцці Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Я. Коласа ў сёлетнім сезоне ёсць і такая — у памяшканні адкрыта спецыяльна абсталяваная малая сцэна з глядзельнай залай на 250 месца. Мастацкае кіраўніцтва ставіць мэтай паказаць на гэтай сцэне творы, якія маюць абмежаваную колькасць дзеючых асоб. «Пачатак» спектакля а дзесятай гадзіне вечара». — гэты радок на афішах колгасаўцаў неўзабаве стане зусім звычайным для віцяблянаў.

Для маленькіх глядачоў на эксперыментальнай сцэне ўдзень наладжваюцца спектаклі-гульні, праграма якіх мае агульную назву — «У гасцях у Несперкі». Рэпетыруецца сучасная казка для дашкольнікаў «Жыла-была сыражка» В. Зіміна (пераклад Ул. Ганчарова). Для старшакласнікаў даюцца адкрытыя ўрокі на тэму «Мастацтва быць глядачом».

ВІНШУЕМ!

За заслугі ў развіцці беларускай кінематаграфіі і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагародзіў рэжысёра-аператара кінастудыі «Беларусьфільм», сакратара праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР ЦЕСЛЮКА Уладзіміра Паўлавіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Мінчане шануюць памяць выдатнага беларускага пісьменніка Янкі Маўра. Яго імя названа адна з новых вуліц сталіцы; на доме, дзе жыў пісьменнік, адкрыта мемарыяльная дошка (аўтар — Іван Міско).

ВЕСТКІ З МАГІЛЁўШЧЫНЫ

ВЫСТАЎКА ЮНЫХ МАСТАКОЎ

Больш за месяц працавала ў Магілёўскай выставачнай зале абласнога аддзялення Саюза мастакоў БССР дзесятая выстаўка малючак дзяцей Магілёўшчыны. На ёй экспанавалася каля 300 работ удзельнікаў мастацкіх гурткоў пры школах, гарадскіх і раённых дамах піянераў. Увагу наведвальнікаў прыцягвалі малюнкi выхаванцаў педагогаў В. Зайца (Кастрычніцкі дом піянераў, Магілёў), А. Майсеева (Магілёўскі палац піянераў), М. Немленцава (Слаўгарадскі раённы дом піянераў) і іншых.

Шмат дарослых і юных жыхароў Магілёва і гасцей горада наведалі выстаўку. Для вучняў настаўнікі школ горада правялі тут адкрытыя ўрокі.

ГОСЦІ РАБОЧЫХ

Са сваім цудоўным мастацтвам пазнаёміў магіляўчан Дзяржаўны ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічны рускі народны хор імя Пятніцкага пад кіраўніцтвам народнага артыста РСФСР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі імя Глінка кампазітара У. Левашова.

На працягу двух дзён на сцэне палаца культуры завода штучнага валакна імя Куйбышага гучалі рускія народныя песні і песні савецкіх кампазітараў.

Такая сустрэча рабочых з праслаўленым калектывам адбылася ўпершыню. Яна дапамагла бліжэй пазнаць усё характава рускай песні.

НА ГАСТРОЛЯХ У СЯБРОЎ

З паездкі ў Балгарыю вярнулася ў Магілёў агітацыйна-мастацкая брыгада дома культуры чыгуначнікаў «Вясёлыя балалайка».

Самадзейныя артысты прынялі ўдзел ва ўрачыстасцях, якія былі прысвечаны нацыянальнаму свята балгарскага народа — Дню аб'яшчэння рэспублікі, выступалі ў гарадах і вёсках пабрэжжа Магілёўшчыны — Габраўскай акругі Народнай Рэспублікі Балгарыі.

Самадзейныя артысты набылі шмат новых сяброў у Балгарыі, бліжэй пазнаёмліліся з культурным жыццём пабрацімаў.

М. НОЖНІКАЎ.

ВЫПАЛА пабыць у Прыпяр'і. Край суровы, дзівосны. Поўнач палоніць, вабіць да сябе. Як мора. Як неба.

І людзі на Поўначы — адпаведныя. І сустрэчы з імі — незабыўныя.

Вось адна з іх — нігучая, непрыкметная, а во — стаіць перад вадыма, бы толькі што адбылася...

ТО БО давайце прылінімся дзе, ды аддыхаемся трохи, — выбраўшыся да паўднёва крутару, спыніўся Мікалай Фядотавіч Камлёў. — Няблізка, — расцягнуў, — шчэ тапаць. Без перадыху яно і не дабяжыш.

Маўчу. Хоць бы аддыхацца як след.

— Зноў жа — асурат і падзаправіцца, а то, нябось, кішкі марш ужо затрубілі. Не, кажаце?.. Усяроўна трэ перахапіць якой шамоўкі, нагам мацату паддаць. Перакуем, дык заадно і тармазак палегчыцца, — смыкнуў плячом, папраўляючы на хадзі лямку «тармазка» — добра напаканага дамашнім харчам рукава.

Каждуць, па гаворцы можна вызначыць характар чалавека. А чаго тут вызначаць? Характар майго спадаможніка — навідавоку. Зычлівы ён, як і большасць людзей, што не адзі год паспыталі Поўначы. Усяго другі дзень ведаю Камлёва, а адчуванне такое, нібы здавін з ім знаёмы. Лёгка з такім. І цікава. Умее ён у абыходжанні некай незаўважна знівеліраваць розніцу ва ўзросце, ці то мяне наблізіўшы да сваіх год, ці то, маладзёчы, сам іх трохи скінуўшы. Словам, паручкаліся. От мо хіба залішне ён апыкае мяне, неспрактыкаванага, у дарозе. Праўда, робіць гэта неназойна і не ў крыўду.

...Ад Чыкішы доўга цягнуліся тальнікі, якія паступова перайшлі ў палачнік — маладыя кустыстыя лясы. Здавалася, ні канца ні краю не будзе.

На грыве ўвала Мікалай Фядотавіч на момант спыніўся, нешта маравуцьчы, а потым рашуча пасцёбаў уніз, пад схіл. Той ягоны кароткі супынак-ваганне я зразумеў. Адрозна ж за паніравым чашчобнікам, у які натуральна ўпіраўся калтус — неахопнае поглядом, голае і робнае, як аэрадромнае поле, балота. Брыскі па ім было да рэчкі, з абодвух берагоў запалоненай густымі тальнікамі. Раптам качкі, ускрыжнуўшы і залапатаўшы па вадзе крылле, кінуліся ад берагу, узвіліся, робячы над намі круг, угору. У кустах, наспраць таго месца, дзе толькі што жыравала чародка чэрнецаў, нешта затрашчала, зафыркала, засапло, захлапала ў мелкаводдзі.

— Сахаты... На вадалой... — зачаравана прапантаў Мікалай Фядотавіч і прысеў на кукішкі, хаваючыся ў плешніку. Я за ім. Мо і паманіўся лось-адзінец на вадалой, а мо і залез у кусты, баронячыся ад злейшага свайго ворага — стракі.

— Фядотавіч! — гукаю. — А гадаў я ў гэтай боскай купелі няма?

— От, чудзік! — смеяцца. — Якое ж тут гадаў? Ні гадюкі табе на Поўначы, ні вужакі, Любата!

Гляджу на яго і дакараю сабе. От, упікаю, падбіў чалавека ў чортведама якую дарогу. Мо был я яго зусім іншыя намеры і планы на выхадныя, а тут такая фатыга — бадаўля, ліха ведае ў якой прыхамаці па тайзе, якая яму мо і без таго абыдла. Але ж, не. Успаміналася, што ўчора я толькі закінуўся было пра гэтае падарожжа, як Мікалай Фядотавіч устрапянуўся, падхапіўся з-за стала, узбуджана захапіўся па навоі.

— От, гэта вы правільна! — усклікнуў, і засвітаўся тварам, загарэўся вачыма. — Як жа! Быць у нас і не пабачыць Чорнага ручай — э, не, не дзела. Не гадзіцца! — адсёк і, бачачы маё нямо запытанне, адрозна ж усцешыў: — А во заўтра зрання і паптыкіляем. К вечару і на месца дабяжым, — і бы парадніўшыся на аднолькаваці жадання, паляпаў мяне па плячы.

Я зразумеў, што Чорны ручай — стрэма не толькі мая...

ПАЗАРЫ — паўночнае ззяне — і Чорны ручай — першае, пра што вам, навічкі, раскажуць у Пячоры. Пра іх я дачуўся ў рэдакцыі пячорскай раённай газеты «Ленінец». Да пазараў, канечне, было не дачакацца, бо паспраўднаму іх запальвае толькі зіма, а паслухаў пра Чорны ручай — і звачуўся ім, да невечеру загарэлася хоць у паўвока глянуць на той чуд. Як паглядзець па карце, то мне, значыць, у сотню кіламетраў трэ дабрацца ад Пячоры да пасёлка Каджэром чыгункай, і ад Каджэрома яшчэ ў паўсотні ў тайгу. Пехам, зразумела. Па тутэйшых мерках — зусім дробязь, тым больш, што і час у сваіх руках.

Надуманая, зроблена. А каб, чаго добрага, хто не запісаў мяне ў кагорту «бічоў», падрадзіўся намаліваць з Каджэрома якую карэспандэнцыю для райгазеты, у якой востра адчуваўся дэфіцыт на матэрыялы з месці.

Каджэром — цэнтральнае селішча Кожвінскага леспрамгаса — пасёлкаў немаля: жыхароў гэтак тысяч на пяць — шэсць. Віхлястая безыменная рачулка раскаяе яго на дзве амаль роўныя часткі — старую і новую.

Мне, што рэдка бывае, пашанцавала. Дырэктар леспрамгаса быў у канторы і нат адносна не заняты. Васіль Іванавіч Лангенбах — мужчына сярэдніх год, падцягнуты, спартыўнай фігуры, сімпатычны і інтэлігентны, разумны і дзелавы. Мала-памалу разгаварыліся. Аказалася, ён з Беларусаў.

— Добрых людзей? — перапытвае дырэктар. — Пра кожнага кадрава-

гажэлая — паспела прыгатаваць абед. У сталаўку спаквалі пачалі сыходзіцца рабочыя, брыгада за брыгадай. Смех, жарты, падначкі. Не прайшла яшчэ ўзбуджанасць ад ранішняй аказіі. Працавалі — забыліся на яе, сымліліся — успомнілі.

А здарылася вось што. Як толькі перабраліся сюды, адрозна заўважылі, што паблізу новай дзялянкі шаптае мядзведзь. У вочы яго накуль не бачылі, але сляды касалапы пакідаў амаль штоночы: то ўшчэнт знішчыў мурашнік недалёка ад катлапункта, то ўчора знайшоў і расчавіў на блінец бачок з-пад бензіну; ох, і не любяць яны бензінавага паху. (Шлы, бачкі, сякеры, рознае іншае прыладдзе звычайна нанач пакідаюцца на месцы работ, не хаваюцца). А гэтай ноччу праламаў мішка дзверы катлапункта, зладзеяваты залез на кухню і, мабыць, шукаючы цукар, дазвання

лянках жыла ў ім сям'я Камлёвых, дарослыя члены якой змагаліся ў партызанскім атрадзе з лютым ворагам. З якім захапленнем узіраўся тады падлетак Коля ў старшага брата Фёдора — бесстрашнага партызанскага камандзіра разведчыка. 22 чалавекі — блізкіх і далёкіх сваякоў Камлёвых не вярнулася на родны парог з дарог ваенных. Не, не любіць лес, у якім перажыты самыя цяжкія і жудасныя гады, Мікалай Фядотавіч не мог.

— Як жа без яго, — гаворыць ён, — калі ў мяне нат само прозвішча лясное!

З малых гадоў ён не разлучаўся з сякерай. Пасля вайны, калі мужчыньскія рукі былі на вагу золата, падаўся юнак Мікалай у цеслі, скідаў зрубы людзям...

...У Комі яму спадабалася ўсё: і багатая прырода, і сардэчнасць тутэйшага люду, і тайга і работа. Писаў ён белымі начамі, не запальваючы святла, доўгія лісты дадому, дзяліўся з роднымі сваімі ўражаннямі, роздумам, жаданнем стала асесці тут, клікаў сюды жонку.

Так і знайшоў сваё жыццёвае месца ў лесарубскай справе Мікалай Фядотавіч. Шаснаццаць гадоў працуе ён ужо ў Кожвінскім леспрамгасе. Зразумела, добрыя справы не вымяраюцца колькасцю пражыта-прапрацаваных гадоў. Яны, справы, у іншым — у тым, колькі чалавек паспеў зрабіць, якія сляды на зямлі пакідае ён пасля сябе. А зроблена за гэты час не так ужо і мала.

Пачаў ён, як і многія, з сучкарубаў. Простая, але пазарэц патрэбная работа. Не заладзіцца што ў сучкаруба, застопарыць ён — і няма запаса свежых хлыстоў, прастойнае тралёвачны трактар. Тады аўрал, тады ўся брыгада, пакінуўшы іншыя справы, спяшаецца на выручку. У Фядотавіча за сучкарубскія гады такога ні разу не было. Наадварот — адно паспявай паварочвайся вальшчыкам.

Працаваў потым чакероўшчыкам, памочнікам вальшчыка. І ўсюды выклікаў добрую зайднасць увішнасцю і кемнасцю, нястомнасцю і запалам да справы.

Прыглядваўся і да работы вальшчыка, пільна і ўважна прыглядваўся. Усё прыкмятаў — і як той бензінаў у руках трымае, як упраўляецца з ёю, як паварочвае яе, як падпілы робіць. І сам любіў паваджацца з «Дружбаў», вывучаючы яе нескладаны і ніхитры механізм. І неўзабаве стаў ён вальшчыкам. Добры, стараны вальшчык атрымаўся з Мікалаем Фядотавічам Камлёвым. Даручылі яму брыгаду. І больш трынаццаці гадоў не расставіўся ён з бензінаўлай. І брыгада ягоная штомесяц на 140—150 пранэнтаў план выконвала.

За працавітасць, карпатлівасць і рупнасць, за проста добрыя чалавечыя якасці, за ўменне жыць і ладзіць з людзьмі заслужаную павагу здабыў ён сабе ў калектыве.

НАРЭШЦЕ, вось ён — Чорны ручай.

Мне папэнціла нямала месці цудоўных убачыць на зямлі прыгожай нашай, і шчымецца сэрца ад неагляднасці Тургайскай стэпаў Казахстану, ад яго пясчых пустынных, і замірала яно ад гулу-говару Ківача, і хвалявалася на беразе Ціківозера ў Карэліі. І слодыччу поўнілася ад даўна-дзіўнага — «самага сінга ў свеце», як пясца ў песні адной, Чорнага мора...

Ды што хадзіць далёка?! Тураўшчына родная — пачатак і канец харастава дзямнога. Старонка любая — прыгажосці гімн. Куток бацькоўскі.

Але і яны на момант адступілі, паніклі перад ракой паўночнай далёкай — Чорным ручаём. І ўтрапенне адолела. І мову адняло. І вочы чарамі затумажыла. І дых перахапіла. І ваколле здранцвела, чуд перад сабой убачыўшы.

Не, не расказаць словам пра Чорны ручай. Ніколі і нікому. Бачыць трэба яго светлую плынь!

Мала тут блізкага звыклага, але згледзіш яго. І, мусіць, кожны ў месцы любым знойдзе ў ваколлі нешта, што згадае яго родны куток-парадзіху. Як нечым, відаць, згадае яго Мікалаю Фядотавічу Камлёву Чорны ручай. І ў якіх бы далечах далёкіх не жыў чалавек — зямля бацькоўская напамінам гукае яму. І яна, зямля тая — розная ў кожнага, але аднолькава любая, — парадзіла нас усіх, знітвала неахопныя абсягі краіны нашай у адну вялікую і агульную Вацькаўшчыну. На тым і трымаемся мы. Тым мы і моцныя.

СВЕТЛАЯ ПЛЫНЬ

НАРЫС

га рабочага можна пісаць. Асабліва пра нарыхтоўшчыкаў, што ў тайзе працуюць. Лесарубаў, карацей кажучы. От узяць пяты майстарскі ўчастак. Дарэчы, туды можна падехаць. Нешта там у іх з катлапунктам неладды, дык прыйшоў у пасёлка па прадукты кунг. Кунг? Ну, гэта грузавая аўтамашына. Крытая і ўцепленая. Спецыяльна для перавозкі рабочых. Па гэтых таёжных «спрасектах» аўтобус не пойдзе, а кунгу яны — у самы раз. Дык, калі хочаце, папярэдняці шафёра, падкіне на пяты. Недалёка. Кіламетраў 70. Там на ўчастку ёсць такі Камлёў. Пазнаёмцеся. Думаю, спадабаецца.

...Кіламетраў сорок было ніштавата ўкатанай трасы. Трэсла, але не вельмі. Астатні шлях — дарога-часоўка, выбоіна на выбоіне. У кунзе взыла прадукты на катлапункт паварыха. Прыгожае, зусім маладое дзяўчо. Увесь час чырванее, бянтэжыцца. Паспрабаваў разгаварыць яе. Не вельмі падкая на слова, а мо залішне сарамяжліва з незнаёмым. Але што-нішто выцягнуў усё ж. За вуць — Галя. Чуванка. Родам з-пад Чабаксар. О! На ўчастку сапраўдны інтэрнацыянал. Працуюць татары, мардва, рускія, чувашы, украінцы, беларусы, ну, камякі, зразумела. Майстар — Сямён Данілавіч Розэ — абруселы немец.

Галя вясной скончыла дзясцігодку. Марыць пра лесатэхнічны факультэт Інстытута. Прыехала сюды гады на тры правесць сябе. Хацела пайсці ў сучкарубы, а прыставілі да катлапункта. Што зробіш? Некаму ж трэ і людзей карміць. Цяжка? Канечне, але думала будзе цяжэй. Рабочыя памагаюць. І дроў наколюць, і вады прыносяць...

Сярод расцямбу — нешта накіштат варывенныкі: дашчаты, на палазах, будыначак у адно акенца без налічнікаў. Гэта — цэнтр участка, тут хутчэй за ўсё застанеш майстра, сюды раз-два ў змену заходзяць брыгадзёры. Тут рамантуюцца бензінаўлы «Дружба», точацца іх ланцугі, ухляюцца розныя іншыя няспраўнасці і паломкі.

Побач — катлапункт, вагончык на колах, перагароджаны на дзве палавіны — кухню і сталаўку. Зводдаль — скрадні, закапаныя ў зямлю бочкі з бензінам і саларкай. На другім канцы стойбішча — расчышчанае пляцоўка, што прызначана пад стаянку трактараў-тралёвачыкаў. За кожнай брыгадай замацаваны трактар з пастаянным трактарыстам. Маецца на ўчастку і рэзервы тралёвачык. На пятым майстарскім — пяць малых комплексных брыгад, заснаваных на ўзаемазамынямасці рабочых. Скажам, сучкаруб у любы час можа падмяніць чакероўшчыка, і наадварот. Кожная брыгада працуе на сваёй дзялянцы, даволі далекавата ад другой, а таму ў кожнай свая «бочка» — стандартны прытулак, на палазах і фабрычнай работы, у непагадзь і халоды. У «бочцы» — пачурка-«буржуйка», стол, шырокія лавы.

Пакуль майстар пазнаёміў з участкам, расказаў пра людзей. Галя завыхалася на кухню, а таму расчыранелая і яшчэ больш папры-

здратаваў усе тыднёвыя запасы харчоў: муку, вермішэль, рыс, крупы, макароны.

Усмак пасёрбаўшы наварыстага баршчу са свежай капуста, умяўшы ладную порцыю плову, майстар Сямён Данілавіч паківаў, падзываючы да сябе пальцам, некаму за далёкім сталом. Да нас падшоў мужчына, што падчас абеду, бадай, адзіны не ўстаў у гаворку пра мядзведзя.

— Слухай, Камлёў, — аддаваў распараджэнне майстар — ага, дык, значыць, гэта той самы Камлёў, пра якога гаварыў мне дырэктар. — Падзеі зараз з напарнікам на старую дзялянку. Заўтра будзем яе здаваць, — сказаў голасна, каб усе чулі. — Ну, дык ты там усё зрабі... крыху замяўся ён. — Сам ведаеш...

— От што, Данілыч, хваціць нам дурака ваяць? Не паеду. І ніхто, ніхто, — па складах паўтарыў — чучеце? Не паедзе! — пекануў Камлёў.

Што за праява: чалавек дырэктар хваліць, а ён адмаўляецца выконваць загад майстра. Нічога сабе заявачкі...

Мы пазнаёміліся. — Эта ж вы думаеце, чаго ён мяне туды паслаў? — без перапынку вярнуўся да сутычкі з майстрам Мікалаем Фядотавіч пасля работы, калі мы сядзелі за сталом ягонай кватэры ў новай частцы Каджэрома. І, бачачы, што я аніяк не дабру розумам, што яно і да чаго, пачаў тлумачыць:

— Узяць нашы пяць брыгад. Кожная за дзень натралёўвае па тры эстакады лесу. Эстакады робяцца проста: кладуцца ўпакерак дзве падваліны, а на іх тралёвачык усцягвае пачкі чатыры — пяць гатовых хлыстоў. Хлысты, канечне, вывозяцца, а падваліны астаюцца. Мець дзела з імі нявыгадна, бо яны, знаецца, трохи падпорваюцца гусеніцамі тралёвачыка і паваленым на іх дзеравам. Так от тыя падваліны проста асталяюць на пасеках. Ну, а каб камісія лясгаса не аштрафавала за іх — чаго, скажам, не вывезем? — дык мы тую камісію абязджаем на крывых: распілюваем падваліны на штамбы — і канцы ў воду. За штамбы не ляць, бо ці мала што... От самі палічыце, колькі тых падвалін-эстакад задарма прападае: сама мала трыццаць штук у дзень на адным нашым участку накапліваецца. Я раз і кажучу Данілычу: Данілыч, гавару, давайце і падваліны вывозіць на ніжні склад...

Гаспадар падабаўся мне усё больш і больш.

І я сказаў яму пра жаданне наведаць Чорны ручай...

ТАЙГА... Прыехаў у яе Мікалай Фядотавіч з роднай вёсачкі Забабуры, што згубілася сярод азёр, палёў і пералескаў на сніжковай Віцебшчыне. Не, не па адны высокія паўночныя заробкі ён пагнаўся, хаця «лішні» рубель яшчэ ніколі нікому кішэні не адцягваў. З лесам ён парадніўся і зросся змалку, з бесклапотнага і басаножнага дзяцінства.

А ў час вайны мінулай стаў лес і базай і хатай для народных месціўцаў. У ліхалетныя, злыбедныя ваенныя гады ў сырых і халодных зям-

ДРУЖБА НАРОДАЎ — ДРУЖБА ЛІТАРАТУР

Два дні — 11-12 кастрычніка — нашы госці-перакладчыкі мелі прыемную магчымасць падарожнічаць па рэспубліцы, знаёміцца з людзьмі, прыродай беларускага краю, гарадамі і вёскамі Брэсцкай і Віцебскай абласцей. Письменнікаў з братніх рэспублік шчыра віталі рабочыя Наваполацкага нафтаперагоннага завода і хімікаў камбіната, працаўнікі калгасаў Камянецкага і Глыбоцкага раёнаў.

Незабыўныя ўражанні пакінула ў нашых сяброў брэсцкая зямля. Ужо на мяккіх двух абласцей, калі брэстаўчанне сардэчна сустрэлі хлебам-соллю гасцей, нечакана адбылася хвалюючая сцэна — сустрэліся баявыя сябры на партызанскай барацьбе пасля многіх-многіх гадоў: намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Літаратурное обозрение» Нічыпар Пашкевіч і загадчык аддзела навукі і вучэбных устаноў Брэсцкага абкома партыі Аляксандр Уласавіч Рак... Потым гэты пажылы, але даволі энергічны, рухавы чалавек усю астатнюю дарогу ў аўтобусе расказваў аб пудоўных справах працаўнікоў вобласці, прыгадваў яркія эпізоды мужнай барацьбы беларускіх партызан з ворагам у гады Вялікай Айчыннай вайны.

Яго расказы былі своеасаблівай прэлюдыяй да наведання мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць-герой». З незвычайным хваляваннем знаёмлілі госці з цытадэллю над Бугам, якая першая прыняла на сабе ўдар гітлераўцаў, з легендарнымі руінамі, — сведкамі гераічнай абароны Брэсцкай крэпасці, з ціхай журбой і глыбокай удзячнасцю стаялі яны, схліўшы галовы, ля падножжя штыка-абеліска і чыталі на плітах мемарыяла імёны загінуўшых герояў, тых, хто да апошняй кроплі крыві, да апошняга дыхання змагаўся з фашыстамі на заходніх рубяжах Краіны Саветаў. Тут праявілі нябачную мужнасць у імя сацыялістычнай радзімы, сапраўдную баявую дружбу прадстаўнікі розных нацыянальнасцей. І аб гэтай сваяцкай, магутнай дружбе, змацаванай крывёю на беларускай зямлі, думалі ў той момант рускі Ігар Міхайлаў і ўкраінец Аляксандр Юшчанка, беларус Арыадз Марціновіч і літовец Альбінас Жукаўскас, уз-

З СІМПОЗИУМА ПЕРАКЛАДЧЫКАЎ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ НА МОВЫ НАРОДАЎ СССР

шыя. Вызваляючы Беларусь, загінуў мой брат Міхал.

Менавіта аб гэтай непаўторнай аднасці і вечнай дружбе народаў Савецкага Саюза гораца гаварылі ў той вечар з трыбуны Аляксандр Аўчарэнка, Ігар Міхайлаў, Альбінас Жукаўскас, Якаў Хялемскі, Аляксандр Юшчанка, Какалі Бердыеў, Андрэй Яаксо, Еўдакія Лось, Васіль Юхімовіч і іншыя. Чыталі на роднай мове вершы беларускіх паэтаў.

Раніцай наступнага дня госці пабывалі ў калгасе «Бальшавік» Камянецкага раёна. Надта парадавала іх гутарка з маладымі кіраўнікамі гаспадаркі — старшыней калгаса Мікалаем Бетам

Е. Ступпан (Рыга) і П. Панчанка.

К. Салкбаеў (Кіргізія), А. Марціновіч і М. Дзялец.

і сакратаром партарганізацыі Глебам Корбутам. Парадавала і тым, што гаспадарка з году ў год дабіваецца павышэння ўраджайнасці палёў (сёлета — больш як 26 цэнтнераў збожжавых з гектара атрымана), перспектыўна развівае свінагадоўлю, і тым, што сельскім працаўнікам створаны выдатныя ўмовы для культурнага адпачынку. Вельмі спадабаўся гасцям прасторны дом культуры, у якім, дарэчы, і адбывалася гэтая цікавая сустрэча.

Атрымалі ўяўленне прадстаўнікі братніх літаратур аб багатай прыродзе беларускага краю, наведваючы Бела-вешскую пушчу.

З багатымі ўражаннямі вярнуліся з паездкі па Віцебскай вобласці Міхал Мусіенка, Тамара Залатухіна, Зоя Фініцкая, Уладзімір Гар-

позіума. Са шчырымі словамі ўдзячнасці ў адрас арганізатараў сімпозіума выступілі старшыня Савета па беларускай літаратуры СП СССР Аляксандр Аўчарэнка, Аляксандр Юшчанка, Браніслаў Кежун, Лада Сулаберыдзе, Ігар Міхайлаў, Раман Лубкіўскі. Усе яны, аднадушна падкрэслівалі, што сімпозіум будзе садзейнічаць далейшаму росквіту перакладчыцкай дзейнасці, умацаванню дружбы паміж народамі.

— На сімпозіуме вельмі слушна гаварылі аб значных дасягненнях беларускай савецкай літаратуры, аб сённяшніх вяршынях яе ідэйнай і мастацкай сталасці, аб тым, што галасы беларускіх літаратараў чуваць цяпер не толькі ў нашай шматнацыянальнай краіне, але і за яе межамі, — сказаў Браніслаў Кежун. — Аднак менавіта гэтыя абставіны і накладваюць на нас, перакладчыкаў, яшчэ большую адказнасць у працы...

Б. Кежун на шэрагу прыкладаў даў, як уважліва трэба ставіцца да арыгінала, каб перадаць пры перакладзе на іншую мову ўсю прыгажосць і сілу твора. Ён нагадуе з тымі выказваннямі ўдзельнікаў сімпозіума, у якіх сцвярджаецца неабходнасць трыадзінства ў працы над перакладам — думкі, вобраза, музыкі... Без музыкі верша няма сапраўднай паэзіі, няма эмацыянальнага ўздзеяння на чытача.

Б. Кежун нагадаў верш Петруся Броўкі «Сябрам-перакладчыкам», у якім паэт сардэчна дзякуе перакладчыкам краіны за вельмі важную, адказную і пачэсную місію, якую яны выконваюць. Гэты верш нібы спецыяльна адрасаваны сімпозіуму... У сваю чаргу Б. Кежун ад імя ўсіх удзельнікаў сімпозіума выказае вялікую падзяку пісьменнікам Беларусі за высокамастацкія творы, за тую шчаслівую мінуць, якія перажывае кожны пераклад-

БССР Іван Шамякін вылучыў сярод іншых пытанняў адно найбольш істотнае і надзённае: праблему падрыхтоўкі кадраў перакладчыкаў. Ён лічыць, што даўно паспеў час арганізаваць шырокі абмен студэнтамі-філолагамі паміж універсітэтамі краіны, якія б вывучалі мовы братніх народаў і папаўнялі атрад перакладчыкаў нацыянальных літаратур. Гэтую ж станоўчую ролю ў падрыхтоўцы кадраў перакладчыкаў мог бы адыграць і Літаратурны інстытут пры Саюзе пісьменнікаў у Маскве, Урэшце, за гады вучобы ў інстытуце можна дасканалы вывучыць адну з моў народаў СССР. І Шамякін разам з тым падкрэсліў, што прэзідыум праўлення СП БССР задаволены работай сімпозіума і ўдзячны ўсім яго ўдзельнікам.

Падсумоўваючы вынікі работ сімпозіума, намеснік старшыні праўлення СП БССР Іван Мележ выказаў задавальненне ходам абмеркавання на ім самых разнастайных пытанняў тэорыі і практыкі перакладу. Але размову на сімпозіуме нельга лічыць вычарпанай. Варта было б, напрыклад, пагаварыць аб значным вопыце нашых лепшых перакладчыкаў, якія многа зрабілі для прапаганды братніх літаратур у рэспубліцы. Пажадана было б таксама, каб у поле зроку перакладчыкаў з саюзных рэспублік трапілі творы не толькі старэйшых беларускіх пісьменнікаў, але і маладзейшых.

У заключэнне І. Мележ пажадаў усім удзельнікам сімпозіума паспехаў у высакароднай справе збліжэння і ўзаемаўзбагачэння сацыялістычных нацыянальных культур і літаратур на карысць вялікай садружнасці народаў СССР.

М. Гарбачоў і С. Грахоўскі.

І. Пташнікаў і А. Яаксо. (Талін).

Р. Барадулін і Л. Талалай (Данец).

бек Тулқун Імамхаджаеў і латыш Талрыд Руліс, кіргіз Калмак Салкбаеў і чуваш Мікалай Ільбекаў...

Потым, калі пасля паездкі ў Брэсцкую крэпасць госці вечарам выступалі перад брэстаўчанамі ў доме паітасветы, Мікалай Ільбекаў, сам удзельнік вайны, сказаў простыя, але поўныя глыбокага сэнсу словы:

— Беларуская зямля для мяне родная, як сама Чува-

дзеячаў, Леанід Талалай, Эўгеніос Матузівічус, Еранім Ступпан, Лада Сулаберыдзе, Эрын Насыраў, Іылгай Дурдыеў, Анатоль Грачанікаў, Пятрусь Макаль, Анатоль Шаўня.

На заключнае пасяджэнне перакладчыкі сабраліся 13 кастрычніка, каб завяршыць абмеркаванне шэрагу практычных пытанняў перакладчыцкага майстэрства, надвесці вынікі работ сім-

Мінска зборнік апавяданняў украінскіх савецкіх празаікаў «Рука друга». Кніга дапаўняе серыю «добрых і розных» перакладных кніг, якія ў апошні час з'явіліся ў Кіеве і Мінску.

Гэта сваясаблівая анталогія — у ёй прадстаўлены 48 украінскіх аўтараў. Ужо нават сама лічба дае мажлівасць беларускаму чытачу скласці ўяўленне аб многалюднасці таго цэха украінскай савецкай прозы, у якім нараджаюцца творы малых форм. Аднак справа не ў лічбах. Калі б нават колькасць

расія 1939 года стала састаўной часткай савецкай літаратуры.

А. Ганчар, М. Стэльмах, В. Казачэнка, Ю. Збанацкі — празаікі, чые таленты яскрава расквітнелі пасля Айчынай вайны. П. Заграбелны, М. Рудзь, А. Сізаненка, Ю. Мушкенік — прадстаўнікі яшчэ больш позняй катэгорыі нашых празаікаў, якія па-сапраўднаму заявілі аб сабе ў 50-ыя гады. І, нарэшце, Р. Фёдарав, В. Сіманенка, Я. Гуцала — гэта празаікі, якія дэбютавалі ў літаратуры ў 60-ыя гады. Такая пабудова

ходзіць, глыбей пазнаёмішыся з тэматыкай зборніка.

Беларускі чытач знойдзе тут хвалоўныя апавяданні пра незабыўныя падзеі Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны («Палітыка» А. Галаўко), пра жорсткую класавую барацьбу ў першыя гады Савецкай улады («Палітыка» Р. Касынкі), пра жыццё рабочых і калгаснікаў у перадавыя гады пераможнага будаўніцтва сацыялізма. Значнае месца ў зборніку займае тэма гераічнага подзвігу нашых народаў у гады Вялікай Айчынай вайны («Маці» А. Даўжэнка, «Браты» Л. Капыленкі, «Сцяг» Н. Рыбака, «Вязовы сок» М. Стэльмаха і інш.). Праца, вучоба, каханне, унутраны свет нашага сучасніка знайшлі адлюстраванне ў апавяданнях А. Ганчара, П. Заграбелнага, А. Сізаненкі, Р. Фёдарова і многіх іншых аўтараў.

Прыемным і важным трэба лічыць і тое, што рыхтаваў да друку зборнік «Рука друга» вялікі калектыў беларускіх пісьменнікаў — звыш 20 аўтараў працавала над перакладамі апавяданняў іх украінскіх пабрацімаў.

Увогуле, трэба сказаць добрае слова ў адрас рэдактара ўсіх перакладаў — Янікі Скрыгана. Дзякуючы яго пільнай увазе ўсе пераклады ў кнізе «Рука друга» выкананы на належным прафесійным узроўні. Перакладчыкі перадалі спецыфічныя украінскія звароты, ідэі, прыказкі беларускімі адпаведнікамі. Сказанае не азначае, што перакладчыкі зрабілі ўсё беззаганна. Асобныя недагледы, недакладнасці можна заўважыць у перакладах Л. Салаўя («Тры капейкі»), Я. Бяганскай («Выпіска з пратакола»), М. Татура («Каля вялікай вады»).

У ЗАЕМААБМЕН здабыткамі духоўнай культуры паміж братнімі беларускім і украінскім народамі мае шматгадовае слаўнае традыцыю. Як сваіх родных, ведаюць і любяць на Украіне Багушэвіча і Багдановіча, Купала і Коласа, а на Беларусі — Шаўчэнка і Франка, Тычыну і Рылскага. І не толькі іх, а і многіх-многіх іншых.

СЭРЦА БРАТА

аўтараў у зборніку была ўдвая большай, то і гады яшчэ далёка не ўсіх, каго хацелася б прадставіць братніму народу, удалося б ахапіць. Важна адзначыць ішае — удалы прынцып, якога прытрымліваліся ўкладальнік зборніка Л. Бойка і члены рэдакцыйнай калегіі Ю. Збанацкі, В. Казачэнка, Я. Скрыган і І. Шамляк. У аснове гэтага прынцыпу — жаданне прадставіць беларускаму чытачу розныя часавыя і тэматычныя пласты, найбольш вызначальныя і характэрныя для сучаснага украінскага апавядання.

ва зборніка здаецца нам удамай і апраўданай. Чытач можа прасачыць за працэсам творчага ўзмужнення, колькаснага росту празаікаў-навістаў, супаставіць тэндэнцыі развіцця прозы малых форм на ўсіх этапах гісторыі нашай літаратуры. Гэтае супаставленне прыводзіць да высновы, што, на-першае, ужо існуе адчувальнае традыцыю, сваясаблівая «школа» такіх прызнаных майстроў слова, як А. Галаўко, А. Вішня, А. Даўжэнка, Ю. Яноўскі, А. Ганчар, а плённыя праявы гэтай традыцыі можна заўважыць у пачырку І. Чандэя, Ю. Мушкеніка, В. Сіманенкі, Я. Гуцала і многіх іншых аўтараў малодшага пакалення. А, па-другое, такое супаставленне паказвае, што аўтар прадмовы да зборніка Ю. Збанацкі меў усе падставы зрабіць вывад: «На галоўнае месца ў савецкай навілістыцы выходзяць сацыяльныя, рэвалюцыйныя матывы, бытавыя ж карціны і псіхалагічныя перажыванні герояў гудзюць самастойнасць, яны цалкам падпарадкоўваюцца асноўнаму — сацыяльнаму кірунку аўтарскай думкі».

Ці апраўданы такі шырокі тэматычны дыяпазон зборніка «Рука друга»? Безумоўна. Бо кніга перакладаў з літаратуры братняга народа мае заўсёды і пазнавальную, і выхаваўчую мэту. Чытач знаёміцца з жыццём інашага народа, вывучае яго. Калі ж творы для перакладу падобраны дайна, прадумана, як у зборніку «Рука друга», то чытач спасцігае не ўвогуле жыццё украінскага народа, а перш за ўсё рэвалюцыйныя, гераічныя старонкі яго жыцця, найважнейшыя этапы барацьбы за новае сацыялістычнае грамадства, за новага чалавека камуністычнай перааганасці.

Можна зрабіць заклад і ўкладальніку што з творчасці Ю. Смоліча, І. Лэ, І. Вільдэ, С. Жураховіча для беларускага чытача выбраны не найлепшыя, не самыя характэрныя для гэтых аўтараў апавяданні.

Але ўсе гэтыя заўвагі выказаны намі хутчэй у плане пажаданняў на будучае. Іх можна ўлічыць, калі будзе рыхтавацца новае, дапоўненае выданне кнігі. Бо ўсім жа зразумела, што праца па ўзаемаабмену культурным набыткам паміж народамі нашай Айчыны, народам сацыялістычнай саюзнасці будзе пашырэння і паглыбляцца. І зборнік «Рука друга» — раласны веснік такой працы. Кніга выдана старанна, з любоўю, яна сапраўды падрыхтавана рукою друка і сэрцам брата.

Фёдар НЕБАРАЧОК, прарэктар Палтаўскага педагагічнага інстытута.

У апошнія гады намаганні перакладчыкаў у абедзвюх рэспубліках (як і ва ўсіх саюзных рэспубліках), набываюць усё больш мэтанакіраваны і планамерны характар, павышаецца якасць мастацкага ўзроўня перакладу.

Перакладчыкі абавязаны ўлічваць шырокі кругачыт сённяшняга чытача. З тэлевізійных і радыёперадач, з кінафільмаў, выступленняў мастацкіх ансамбляў ён атрымлівае рознабаковае, часта даволі выразнае ўяўленне аб нацыянальнай форме, спецыфіцы мастацтва іншых народаў. І, вядома, такога чытача пераклад, у якім перадаецца толькі змест арыгінала, ужо не задавальняе. Мастацкі пераклад павінен быць высокай, паўнапраўнай літаратурай.

Менавіта на такім, сапраўды мастацкім, узроўні падрыхтаваны і выданы ў «Рука друга». Апавяданні украінскіх савецкіх пісьменнікаў. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1973.

НА ПАРТЫЗАН-СКІМ аэрадроме заслонаўцаў прызямліўся самалёт з Вялікай Айчынай. Ён прывёз народным месціцам боепрыпасы, медыкаменты і некалькі пачак з лістоўкамі. На лістоўках былі палымныя вершы Янікі Купалы:

Партызаны, партызаны, Беларускія сыны!
За няволю, за кайданы
Рэжце гітлераў паганых,
Каб не ўскраслі век яны.

Хутка заслонаўцы ведалі гэтыя радкі напамінаць. Сярод партызан быў малады артылерыст-наводчык з Татарыі, які да вайны служыў на граніцы, потым адбіваў лютыя атакі танкаў Гудэрыяна, трапіў у акружэнне, выбраўся да заслонаўцаў. Звалі яго Закі Нуры. Юнаку захацелася, каб слова Купалы загучала і па-татарску. Ён пераклаў вершы, напісаныя нашым песьняром на радзіме юнака, пад Казанню.

Той жа самалёт, які прывёз пасланне Купалы партызанам, павёз на Вялікую зямлю і вершы самога Закі Нуры, напісаныя пасля гарацых баёў з ненавісным ворагам, у зямлянцы, пры святле партызанскага вогнішча. Не было паперы, і паэт занатоўваў свае радкі на палях газеты, на ўсім, што трапілася пад руку. Так нарадзілася першая кніга Закі Нуры «Шлях славы» — пра дружбу, пра з'яўшася, пра вялікую сілу савецкага патрыятызму, інтэрнацыяналізму.

З таго часу прайшло многа год. Юнак-партызан Закі Нуры стаў вядомым паэтам, кіраўніком Саюза пісьменнікаў Татарскай АССР, членам Прэзідыума Вярхоўнага Савета ТАСР.

Закі Нуры. «Радасць сустрач». Кніга паэзіі. Пераклад з татарскай. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1973.

Толькі што ў нас, на зямлі, якую са зброй у руках абараняў ад фашысцкай навалы Закі Нуры, выйшла кніжка яго вершаў «Радасць сустрач». Гартаеш яе з асаблівым пачуццём, бо многія старонкі прысвечаны Беларусі, яе людзям, аб якіх паэт піша з такой шчырай любоўю, яе барам і пушчам, яе лясам і дугам. Вось верш,

скай паэзіі Закі Нуры высокі пафас публіцыстычнасці спалучаецца з тонкай лірычнасцю. Пра тое, што хвалоўна яго як грамадзяніна, Закі Нуры ўмее сказаць надзвычай задушэўна і па-народнаму проста, і адчуваеш, што сказанае паэтам глыбока перажыта ім — як чалавечам і як мастаком. Ён сам прызнаецца ў адным з вершаў:

СІЛА ЧАЛАВЕКА —

які так і называецца: «Любоў нязгасная да Беларусі»:

Хоць наша Перамога назаўжды ды не забудуца ніколі дні,
Калі хадзіў дарогамі тваімі і грэўся наля вогнішчаў лясных.

Нярэдка пра паходы ўспамінаю, і хоць нялёгкай справай заняты,
Здаецца, на будоўлях я тваіх, здаецца, на палях тваіх не госьць я,
Дзе з небам збжына гамоніць.

(Пераклад І. Калесніка)

Паэт застаўся верны сваёй тэме дружбы народаў вялікай бацькаўшчыны нашай, ён прысвячае ліру сваю і шырокай півучай Волзе, на ўзбярэжжы якой пачынаў свае першыя крокі Ільіч («Ільічовай дарогі пачатак»), і сібірскаму гарадку Уральску, дзе «здаўся, я сустраў Тукая» («Праязджаючы Уральск»), і сонечнай, курортнай Ялце, дзе «як дзяўчат, рускія блэрзкі ля кіпарысаў, стройныя, растуць» («Ялта»). І туркменскаму Геркезу («Махтумкул»), і радзіме вядомага марыйскага пісьменніка Чаваяна («Ручай Чавая»), і, вядома, Беларусі — яна ў многіх яго вершах. І варта падкрэсліць, што ў грамадзян-

У ДРУЖБЕ

Не трэба фраз салодкіх і пакарных, дакучлівых, як вупраж у званках.

Шукаю словы, каб ніводзін карань Ніколі ў сэрцы сябра не зачах.

Маё пісьмо Хай самым будзе ўслужным, Патрэбным самым, Як растку ясна.

Не, я не засцялю дарогу дружбы Рагонаю заместа дывана!

(Пераклад Ул. Паўлава)

І таму няма рэзкага «водапаздзелу» паміж чатырма раздзеламі кнігі, у адным з якіх — вершы пра неабсяжныя прасторы нашай сацыялістычнай Айчыны, у другім — ваенныя ўспаміны, у трэцім — інтымная лірыка, у чацвёртым — гумарыстычныя і сатырычныя вершы.

Чытаеш верш «Казань ноччу» — пра сталіцу рэспублікі, у якой жыў паэт, а колькі ў вершы інтымнасці, колькі добрых усмешак:

Аганіў узносістага крана Кранаўшчык праносіць па стразе. Ей казаў я, зорачку дастану...

Не дастаў. А гэты васьм'янысе... (Пераклад А. Ставері).

Гумар і сатыра Закі Нуры таксама пранікнуты яго чалавечым і грамадзянскім клопатам аб людзях, аб тым, каб у іх сэрцы знікалі тыя рысы, якія нам замінаюць, каб замест іх квітнела дабрыня і чуласць адзіна да аднаго:

Ад слова чыйгосьці стары маладзее, і плавіцца камень, прыходзяць аздобы, А гэты як вымавіць — лес парадзее, і юнае сэрца каменем зробіць.

(Пераклад Ул. Паўлава). Сатырычныя чатырохрад-

матку творчасці татарскага паэта (ўкладальнік Іван Калеснік). Вершы яго — розных перыядаў — данеслі да нашага чытача Мікола Аўрамчык і Рыгор Барадулін, Уладзімір Паўлаў і Хведар Жычка, Юрась Свірка і Васіль Зуб'як, Іван Калеснік і Казімір Камейша, Алесь Ставер і Мікола Малаўка. І, хоць кожны паэт хацеў бы мець аднаго перакладчыка, які быў бы найбольш блізка яго творчасці, але ў факце звароту да творчасці татарскага паэта дзесяці перакладчыкаў ёсць сведчанне і вялікай цікавасці да твораў пісьменніка і блізкасці іх да ўсёй нашай беларускай паэзіі.

Сёння Закі Нуры разам са сваім народам горда прыслухоўваецца да рытму біцця сэрцаў заводаў і новабудоўляў, нафтавых промыслаў і магутнага КамАЗа. Ён гаворыць: «Жывём мы няспыннымі пошукамі больш трывалых сувязей з чытачом, якія сталі нібыта часткай творчасці, жыццёвай патрабай». І мы ведаем, што будучыя новыя вершы, новыя паэмы. На татарскай і на іншых мовах. І — на беларускай.

Алесь МАЖЭЙКА.

Любамір ДМІТЭРКА

Україна

На березе сядзіць мая каханка.
У гаі, любая, грыбы збірала з ранку.
Звяла на веці стома, залюляла,
Яна заснула на лісці апалым.

І сняцца ёй вясны зялёнай ружы
І хтось... падобны да мяне ён дужа...
Ды толькі не асенні, а вясенні,
Як дуб — мажы, як ягада — праменны.

Прайду я міма, сон не патрывожу:
Няхай пабудзе з казкаю прыгожай,
Каб цвет вясны быў вечна залатым
У снах ле, у пачуцці маім.

Станіслаў СТРЫЖАНЮК

Україна

Я зной у бачыў сіню тваю і соню
На хаатычных вызеленках схілаў,
Чароўную экзотыку ідылій
І пракаветнай мудрасці агонь.

Пачуў кіпучую гаворку рэк,
Разгледзеў штрых гравюры паланіны.
Радарным локцем наш дваццаты век
Упёрся ў вяршыні Верхавіны.

Радар пільнуе ўзрушаны прастор,
Дзе самалёты кружаць, як дзорцы,
Дзе зоры вышылі чароўны ўзор
І гонару і славы чарнагорцаў.

Знікаюць смутак, неспакой і боль,
Калі я ўгледжу над блакітным небам

Калыбу на гары — нібыта соль
Пастайлена гасцям на бохан хлеба.
Пераклаў Хв. ЖЫЧКА.

Кайрат ЖУМАГАЛІЕУ

Казахстан

КАЗАХСКИЯ ПЕСНІ

Магутны наш век
нас не песціць.

Трывожна планеце...
Казахскія родныя песні,
Мне сэрца сагрэіць!

Ты помніш,
ты помніш, Айчына,
Суровыя годы?!
Вы, песні,
як скроні сівыя акынай,—
Магутнае сэрца народа.

Пераклаў К. КАМЕНША.

ГОРЫ

Да хмар — Какэтау,
Бясконцы, здаецца, Алтай.
А Каратау
і Алатау —
Як абеліскі.
Маліўся на іх
Ад калыскі
Наш край,
Да самай зямлі гэтай
Кланяўся нізка.
Між імі —
Абрусам раскінуўся стэп.
Вось-вось ураган

Панясе яго к морю.
І каб зберагчы,
Замест сцен
Над ім узвышаюцца
Вечныя горы.

Пераклаў М. МАЛЯЖКА.

ЭЛЛЯ

Януція

КАПІТАН ГАСТЭЛА

У прасторах над зямлёй
Прыцемкам начы
Вылятала на разбой
Каты-крумкачы.

Ды зайважыў чорны ценю
Сокал-капітан,
Ім насустрач палаяцей
Скрозь начны туман.

Мчыць Гастэла напралом
У гушчы чужаніц.
Пракаціўся ў небе гром
Сполахам зарніц.

Захістаўся гарызонт,
Блізка — гладзь шапшы.
Скіраваў свой самалёт
У патак машыны.

Выбух даць цыкальхнуў,
Нібыта салют.
Сэрцам лётчык захінуў
Родную зямлю.

Нездарма народ яго
Сокалам заве,
Сына слаўнага свайго
Будзем помніць век.

Пераклаў І. МАРКЕВІЧ.

Я РАСКАЖУ ВАМ толькі адзін выпадак са свайго маленства, бо калі аб усім дзяцінстве ўспамінаць, атрымаецца не маленькае апавяданне, а вялікая аповесць. І, мабыць, калі-небудзь я гэтую аповесць напишу...

Лепшага месца, чым наш улус, здавалася, не было. Тут і гара, і стэп, і лес з ягадамі. Наша юрта стаяла на ўскраіне, каля трох соснаў. Прынёс я сюды мой дзед, прынёс і сказаў: «Тут жыць будзем». Тут мы і жылі.

Ва ўлусе было шмат дзяцей майго ўзросту, але мы ўчатырох заўсёды трымаліся разам, таму што нашы сем'і былі самыя бедныя. Чацвёрта — гэта трое хлопчыкаў і адна дзяўчынка. Я быў вельмі худы, здавалася, вазьмі палку, правядзі ёй па рэбрах — пачуеш, як яны стукваюць. Бадма — жывы, кемлівы хлопчык. І хоць ён ростам не дужа, але ніколі не адставяў ад іншых. Трэці — Жамсо, заўсёды акуратнейшы, падцягнуты, хоць гэты ж бядняк, як і ўсе мы. Верку празвалі Кірпатай. Яна сапраўды была кірпатай, а кончык носа ў яе заўсёды чырванее і лупіўся. Верка жыла побач з нашым улусам, добра размаўляла па-бурацка і ў нашу кампанію трапіла выпадкова. Пазнаёміліся мы з Веркай так: аднойчы дзядуля паслаў мяне ў суседнюю вёску даведацца, ці не патрэбна дапамагчы Пахаму, Верчынаму дзядзьку, капаць бульбу. За гэтую работу Пахом заўсёды даваў нам крыху бульбы.

Пайшлі мы ў вёску ўтрох: я, Бадма і Жамсо. Калі мы вярталіся назад, нас падпілывалі рускія дзеці і хацелі правучыць, у гэтым, мабыць, мы самі былі вінаватымі, бо паказалі кулак нейкаму белгаломаму хлопчуку. Вось ён і сабраў сваіх сяброў, каб адпомсціць нам.

Калі яны з ваяўнічым крыкам высыпалі з-за вугла, мы разгубіліся. І яны ўжо маглі перамагчы нас. Але тут, невядома адкуль, выскачыла кірпатая даўганагая дзяўчынка і, размахваючы рукамі, як крыламі, пачала біцца са сваімі ж рабяткамі. А мы хуценька ўцяклі. Так мы ўпершыню ўбачылі Верку. І нас уразіла ў ёй незвычайна смеласць... «Дзяўчынка, — думалі мы, — а якая смелая!». Верка адразу заваявала наш давер. Потым яна з нейкім даручэннем прыйшла да майго дзядулі. І цяпер мы, як знаёмыя, праводзілі Верку да самай яе вёскі. Я ўжо гаварыў, што сябравалі мы толькі ўчатырох, таму што ўсе былі, як кажучы, роўныя... Не любілі мы, калі рабыты з багатых сем'яў прыходзілі да нас гуляць. Гэты гульні заўсёды заканчваліся бойкай. Яны імкнуліся нас чым-небудзь абразіць. Асабліва не любіў я аднаго таўстаногога хлопчыка. Ён заўсёды падкрадаўся да мяне і нечакана, з усяго размаху, тычкаў мне пальцам у штаны. А штаны мае — са старога аўчыны і адразу распаўзаліся... Усе смталіся, а я, ледзь не плачучы, кідаўся на яго. І кепска яму было, калі не паспяваў своечасова ўцячы. Я проста не памятаў сябе ад злосці і пад гарачую руку мог яго здорава пабіць. А яшчэ часам збіраўца гэтыя рабыты вакол нас і цукеракі... — ды хіба толькі ядуць! — і назвы на паперачках чытаюць! Гэтага мы ўжо не маглі вытрымаць. Жамсо вырываў паперкі ў іх з рук, і мы ўсе разам хаваліся дзе-небудзь і там з цікаўнасцю разглядалі малюнкі. А калі з намі была Верка, дык яна нам чытала назвы цукерак.

Вось так жылі-сябравалі мы ўчатырох, галодныя і абарваныя, але па-свойму багатыя і шчаслівыя. Багатыя юнацтвам і думкамі аб лепшай будучыні.

Мы аднолькава любілі, як мне цяпер здаецца,

Цырэн ШАГЖЫН

Бурація

АПАВЯДАННЕ

Усе поры года: зіму і лета, восень і вясну. Прыйдзе зіма, выпаде снег, завіхурыцца, завые ў шалёным танцы мяцеліца, у коміне тужліва застогне вецер, спяваючы сваю манатонную, падобную на малітву, песню. Кепска таму, у каго няма цёплай вопраткі ці дроў на зіму. Толькі мы тады пра гэта не задумваліся... Але вось выгляне сонейка, спачатку сарамлівае, як першая ўсешка дзіцяці, а там ужо не стамляючыся свеціць цэлы дзень. Тады нам раздолле. Робім сабе дзіўныя, адным нам толькі вядомыя канструцыі, канькі, і імчымся на раку, якая так заманліва пабліскае сваім празрыстым лёдам. І не бяда, што пяці заўсёды голяя і замест двух канькоў — адзін. Не бяда! Галоўнае — паказаць перад рабяткамі сваё майстэрства. Часта з-за гладкага льду, дзе няма бугроў, мы сварыліся з суседскімі рабяткамі, і часта тая ж Верка неяк непрыкметна мрыла нас. Тады пачыналіся агульныя гульні. Альбо санкі... Што можа быць зімой лепей санак! Імчыцца з горкі і здаецца табе, што ты птушка хуткакрылая. «Го-го-го!» — крычыш ты ў захваленні! А калі паліце ў гурбу — таксама някраска! Кепска толькі, калі пасля такога катання вельмі хочацца есці. Але навошта папруга? Зацягнеш пацлесней жывот, і ўжо пад'еўшы як быццам...

А потым адшуміць зіма са сваёй мяцеліцай, адыдуць марозныя ясныя дні. Наступіць вясна з першай зелянінай ды песняй жаўрука, а там глядзіш — і лета.

Летам і зусім добра. З хатняй жывёлы ў нас было толькі па адной карове, але і іх мы не пасвілі: выпусцілі раніцай, а падвечоркам яна сама дахаты вяртаецца. Па гаспадарцы таксама нашым работам: яна ў нас невялікая і клопатаў асаблівых не патрабавала. Так што ўсе лета мы былі самастойныя. Лавілі рыбу, збіралі, дакладней, рвалі

палювую цыбулю. Кармілі самі сябе. Дахаты вярталіся стомленыя і абпаленыя сонцам, атрымлівалі, здаралася, па юнаўцы малака, і, шчаслівыя, засыналі на сваіх цвёрдых шардэках¹. А з ранішнім сонцам уставалі і зноўку ішлі на раку ці ў лес.

У лес нас часцей за ўсё клікала Верка. Яна любіла яго і навучыла нас збіраць грыбы. Мы наізвавалі іх на палачку, пяклі на кастры і елі. Елі ўпотаі ад дарослых, таму што бураты лічылі грэшным есці грыбы, але яны нам вельмі падабаліся. І мы з задавальненнем іх елі. У Веркі звычайна знаходзілася дуста хлеба, і яна дзяліла яе па роўну.

Грыбы, палювая цыбуля і Верчыны хлеб — чаго нам яшчэ не хапала? Мы былі шчаслівымі!

Жамсо ў нас лічыўся за старэйшага. Ён мог без лішняй мітусні давесці ўсё да ладу, умеў падначаліць нас сваёй, няхай яшчэ маленькай, волі. Яго слова было законам.

Бадма заўсёды быў за сувязнога. Ён першым даведваўся пра розныя навіны, і справа ў яго ладзілася. За што ні возьмецца, усё ў яго атрымлівалася добра.

Я быў на асобным ўліку, бо ўмеў рабіць з чароту лімба² і іграць на ёй то тужлівыя, то вясёлыя песні. А яшчэ спяваць, расказваць казкі, і нават сам іх складаў.

Што тычыцца Веркі, дык яна заўсёды папярэджвала нас аб небяспецы, якая набліжалася з боку «праціўніка». Яна вучыла нас таксама гаварыць па-руску. А яшчэ была аграномам: прыходзіла да нас з клуначкамі і вузлячкамі. Разгортвала іх і неяк таямніча паказвала малюпасенькія шарыкі, і называла іх насеннем.

Аднойчы Верка прынесла смачны чырвоны карэньчык і сказала, што гэта моркваўка. І з такіх вельмі маленькіх пушынак вырастае вялікая і смачная гародніна. Мы здзівіліся і не вельмі верылі ёй. Верка ўсё ж угаварыла нас усканаць невялікую градку і пасеяць моркву. Мы зрабілі гэта далей ад дому, каб ніхто не бачыў, і кожны дзень наведваліся туды, чакалі, калі, нарэшце, з'явіцца ўсходы. Хутка наша градка зазеленела, і мы вельмі ўзрадаваліся. І кожны дзень пыталіся няпер у Веркі: «Калі ж, нарэшце, будзе морква?» Верка забараніла нам пакуль што хадзіць на градку, але праз тыдзень мы зноў пайшлі. Траўка ўжо была вялікая і кучаравая. Ну, вырашылі мы, цяпер усё. Узалі і вырвалі травінку, а на канцы яе паказаўся чырвоны карэньчык. Быў ён смачны, але ж вельмі маленькі. Мы, мабыць, усю моркву вырвалі б, але прыбегла Верка і папрасіла больш гэтага не рабіць.

— Вось, паглядзіце, якой яна будзе, — угаворвала нас.

І, сапраўды, мы не пашкадавалі аб тым, бо восенню вырасла сакавітая, вялікая морква. Усе мы радаваліся, а Верка больш за ўсё.

— На наступны год я гароху вам дам, — паабяцала яна.

Так упершыню пазнаёміла яна нас з гароднінай.

Ва ўлусе прыходзіла новае жыццё, і як ні імкнуліся мясцовыя багачы запалохаць людзей камунамі, але гэта ім не заўсёды ўдавалася. Людзі прагна цягнуліся да новага. Былі, вядома, яшчэ запалоханцы, але і яны пачалі ўсё разумна.

Працяг на стар. 10—11.

¹ шардэк — лямцавы матрац.
² лімба — бурацкі музычны інструмент.

Хведар ЧЭРНЯ

ЧЫРВОНАЕ УРОЧЫШЧА

Чырвонае Урочышча.
Паціху
Забудзеца і назва тых мясцін,
Дзе зранку лось гукаў сваю ласіху
І харч шукаў між сосен і ялін.

Цяпер адзін.
Застыў акамянелы,
Раскінуў рогі, не прымяў травы,
І зубр ступіў аж да трамвая смела,
Стаіць і не ўзімае галавы.

О, колькі раз іх дзетвара сядлала
І ў вочы шчоўкаў фотаапарат.
Не верыцца, што вольнасць тут гуляла
Не больш якіх паўсотні год назад.

Другім пайшло і ладам і манерам,
І не забыта, як было спярша...
І дзень і ноч гудзе цэнтральным нервам
Прамая магілёўская шаша.

Вядуць за горад рэйкі электрычку
За грузам новых зайтрашніх турбот,
І з трактарным жываю пераклічку,
Як з братам брат,
вядзе аўтазавод.

І жыць мне тут.
І славіць словам звонкім
Зямлю асфальта,
Кветак і расы,
Зямлю, дзе з соснамі наперагонкі
Растуць маіх заводаў карпусы.

НАВІЧОК

Між рабочых так здавён вядзеца:
Прыйдзе ў цэх з вучылішча хлопчак,
Навічком адкрыта назавеца
І пайшло:

скланяюць сяк і так.

Той, што ў навічках хадзіў, святкуе,—
Палягчэла быццам бы плячо.
— Навічок...

І прозвішча смакуе
Табельшчыца — мілае дзяўчо.

І куды каго ні пасылаюць,
Дзе патрэбна хватка ля станка,
Заяўляюць,

хорам аб'яўляюць:
— Навічка, канечне, навічка.

Бегчы крос або насценгазету
Выпусціць на скорую руку,

Ну, каму ж цягнуць нагрузку гэту?
Ну, каму, калі не навічку?!

І хлопчак з азартам і без спешкі
Робіць справу,

крэсіць аганёк,

І з другім адценнем, без насмешкі
Зрэдку называюць:
— Навічок.

Сам сабою майстар прыдабрыцца
І давер акажа часцяком,
І, здаецца, меней казырыцца
Важны зменшыч перад навічком.

І хіба ж так пройдзе без увагі,
Што на сходах і ў сваім гуртку
З гонарам талкуюць рабацягі
Аб сваім — ужо не навічку.

ЛЯ ВАГРАНАК

Так натужна гудуць
І не знаюць спакою,
Быццам спрэчку вядуць
Пра метал між сабою.

І, напружыўшы сых,
З задумёнасцю твараў
Важна ходзяць між іх
Майчуны-сталевары.

Пырхне зарыва з дна.
Успыве, узбунтуе.
А вакол цішыня —
Ні начуе, ні днюе.

Не, не проста скарыць
Ускіпеўшую лаву,
І скарыць, і стварыць
Песню новага сплаву.

Трэба павіць, ствараць!
І таму, як заранкі,
Непагасна гараць
Дзеці сонца — вагранкі.

Сталевару Зіла, паэту І. Летку

Цэх заціх.
Не ўздрыгнеца.
А ў грудзях,— чуеш ты! —
Кожны крок аддаецца,
Быццам б'юць малаты.

А начамі не спіцца —
Так згарае нутро,
Аж да шытка баіцца
Падступіцца пяро.

Есць адзіны той родны
Шлях, як сосны, прамы:
І ляціш ты пад Гродна,
Дзе зімуець грамы.

Хата ў клопатах грузне,
Займшэла гумно
І дзядоўская кузня
Звекавала даўно.

Штось нашэптвае колас,
І кладуцца радкі
На паперу, як колісь
Снапкі на такі.

І грабеш у накосы
З муравою-травой
Думак свежыя росы —
Вершаваны прыбой.

Ды зайважыць палетак,
Што ўжо рукі твае
Нешта робяць не гэтак,
Нешта ім нестас.

Зноў ляціш да экспрэса,
Зноў гукае завод,
І пад молатам-прэсам
Даспявае ў малот.

Глянь, як словы іскрацца!
І не позна пакуль,
Куй паэзію, браце,
Па-сапраўднаму куй!

ВУЛІЦА ВАНЕЕВА

Не шыкуюць тут дзядзькі-прафесары,
Не гадуець моду мастакі,
Розныя заводскія прафесіі
Вуліца сабрала ў вузляці.

А сама ж — як званая-жаданая —
З боку леспарку пралягла,
Сонцам і вясной асфальтаваная,
З поўнымі балконамі святла.

І не топчуць сцэжак тут дзядоўскіх,
Не вядуць пакосаў да ракі
Слуцкія, лагойскія, стаўцоўскія
З мінскаю прапіскай дзецюкі.

Вось жывуць, і папайненне новае
Прычакаюць без буслоў яны.
І спяваюць мілае вясковае,
І танцуюць полечкі адны.

Па прывыцы зноў разбудзяць раніцу,
Бразнуўшы дзвярыма на балкон.
Раскальша зорную ўскраіну
Гул пад'ездаў і трамваяў звон.

Зноў ляціць, як голас завадатара,
Кліч гудка над соннай цішынёй,
І няспынай стужкай эскалатара
Вуліца плыве да прахадной.

І такое гэта ўсё прывычнае:
Неба, сосны, трубы, карпусы
І гуцаць, як музыка лірычная,
Тупаценне ног і галасы.

Так вось зранку.
Так вось днём і вечарам.
Так і здаўна вуліцы жылі
З вечнай славай імя чалавечага
І з яго бяссмерцем на зямлі.

І раней, чым думамі аваяны,
Пра жыццё пачну штось гарадзіць,
Трэба мне на вуліцы Ванеева
З працавітым людам пахадзіць.

Там адчую ў радасці і ў горы я
Сілу пралетарскую модзей,
І пачую сэрцам, як гісторыя
Рэхам рэвалюцыі гудзе.

Міхаілу ШУМАВУ—50

Споўнілася 50 гадоў пражыў Міхаілу Шумава. З гэтага выпадку праўленне Саюза пісьменнікаў БССР накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Міхаіл Іосіфавіч! Горача вітаем Вас і шлём свае віншаванні ў дзень Вашага пяцідзесяцігоддзя.

Яшчэ перад вайной, пасля заканчэння сярэдняй школы, у Вас выявіліся пэўныя літаратурныя задаткі. Вы паступілі вучыцца на літаратурны факультэт Магілёўскага педінстытута. У час нямецка-фашысцкага нашэсця прымалі ўдзел у абароне Магілёва, а потым на фронце мужа змагаліся з ворагам.

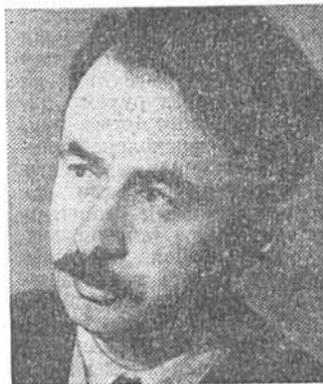
У мірныя гады Вы прэцавалі і вучыліся, асвоілі некалькі рабочых прафесій. Адначасова

пачалі пісаць. Вы сталі аўтарам цікавых аповесцей «Жыць зовёт» і «Печеныя яблочки», у якіх адлюстраваны жыццёвыя назіранні салдата-франтавіка і рабочага чалавека.

Прыемна адзначыць, што Вы шмат сіл і ўвагі аддаеце педагогічнай рабоце, вучыце нашых савецкіх дзяцей, выходзяце іх ідэяна і эстэтычна.

Жадаем Вам, дарагі наш сябра па пяру, поспехаў у творчай працы, добрага здароўя, светлага настроя.

Не, не такія ўжо старыя мы. Адны адзначылі сваё паўстагоддзе, другія наблізіліся да яго, трэція... назаўсёды засталіся юнымі. Для нашых сяброў, што не вярнуліся з поля бою, кожны, хто нарадзіўся пасля, становіцца

на нейкі час равеснікам, бо дасягае такога ж узросту. Паміж паўшымі пабрацімамі і цяперашнімі іхнімі равеснікамі — былыя франтавікі, не ўзятыя вайной, але мечаныя і накалечаныя ёю. Не трэба пытацца, чаму культгае і наш сённяшні юбіляр Міхаіл Шумаў, які, не маючы

поўных васемнаццаці гадоў, стаў байцом знішчальнага батальёна, а потым быў пехадзіцам, дэсантнікам, разведчыкам. Пакульгваючы, крочыць ён раішай у сярэдняю школу № 1 горада Магілёва, у якой працуе настаўнікам. А са школы спяшаецца да свайго рабочага стала. На стала амаль побач ляжаць сшыткі вучняў з сачыненнямі і рукапісы ўласных «сачыненняў». Спяша ён праверыць школьніка, пасля прымаецца за свае. Мне вядома, што пісьменнік доўга выношвае п'есу і параджаецца яна ў яго пакутліва. Дзесяці на сярэдзіне прыпынілася праца над аповесцю. «Даспявае» ў чарнавіках некалькі апавяданняў. Справа не толькі ў тым, што часу вобмаль. Міхаіл Шумаў адносіцца да тых творцаў, якія думваюць і робяць без залішняй паспешлівасці. У непатрэб-

насці матэрыялу бачыць ён своеасаблівы выклік сабе і з задавальненнем яго прымае, прадчуваючы цікавы пошук.

Хтосьці са слаўтых назваў свае творы дарогай да сябра. У пісьменніка франтавога пакалення Міхаіла Шумава гэтая дарога бясконца, яна вядзе да хлопцаў Вялікай Айчыннай вайны, уваскрашаючы іх характэрныя рысы мастацкім словам.

Мне падабаюцца прываблівыя асаблівасці прозы Міхаіла Шумава, — я маю на ўвазе пазытыўную вобразнасць, лірычную і філасофскую афарбоўку ўсяго, што ён падае ў набліжаным асвятленні.

Аляксей ПЫСІН.

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтых віншаванняў і жадае юбіляру багатага плёну ў літаратурнай і педагогічнай дзейнасці.

ВОСЬ ЯК гаворыцца аб гэтым чалавеку ў сусьлях радкаў Беларускай Савецкай Энциклапедыі. Крыштафоніч Мірон Емяльянавіч. Нарызьдзі ў вёсцы Шыны Пружанскага раёна Гродзенскай вобласці. Уздзіліч рэвалюцыйнай барацьбы ў Заходняй Беларусі, адзін з арганізатараў і кіраўнікоў партызанскага руху ў Брэсцкай вобласці ў Ачынную вайну. З сялян. Член КПСР з 1923...

арганізаваны мiтынг сялян, на якім выступала легендарная рэвалюцыянерка, сакратар ЦК камсамола Заходняй Беларусі Вера Харужая. Уражанне стварэцца і тым, што мы пачулі, і тым, што аператар Імгненна «выхопіў» тое патрэбнае, істотнае і падае нам кадры ў сапраўднай дынаміцы, эмацыянальнасці — то буйным планам, то панарамай... Бясспрэчны той факт, што стужка добра аманіравана — дэялогі спалучаюцца з іншымі кампанентамі, напрыклад, з дыктарскім тэкстам, фотаздымкамі. Але ж галоўнае — гэта сіхронныя эпізоды, калі мы чуюм жывую гаворку, якая заўсёды больш пераконвае гледача, надае фільму асаблівы настрой.

НА БЛАНІТНЫМ ЭКРАНЕ

РЭВАЛЮЦЫЯЙ МАБІЛІЗАВАНЫ

жысёр Павел Бекін, аператар Юсёф Пранько). ...З бланкітнага зрацця нібы паўсела на нас водарам яблыненай івечнасці. Кроціць на зямлі вясна. Яшчэ адна вясна чалавека, які ўсё жыццё змагаўся за шчасце і свабоду свайго народа, чалавека-барацьбіта. У кадры — драўляны дом, мармуровая дошка — «Тут жыўе ганаровы грамадзянін горада Брэста Мірон Емяльянавіч Крыштафоніч...»

Янымі сродкамі дасягнуты неабходны таямны стужкі вясняны эмацыянальнасць, напружанасць? Відаць, перні за ўсё тым, што сам герой фільма, Мірон Емяльянавіч Крыштафоніч, быццам выдзе рэпартаж, з'яўляецца галоўным экскурсаводам па памятных, незабытых месцах, аб якіх гавораць дакументальныя матэрыялы з Брэсцкага і Гродзенскага гісторыка-краязнаўчых музеяў, дзяржаўных архіваў. Ад дакумента — арганічны пераход да размоў героя са сведкамі тых падзей і гадоў.

Астроеным рэжым, катананні. Гэта і выпрабаванне маладога рэвалюцыянера. Такія, як Мірон Крыштафоніч, як Сяргей Прытыцкі, як Вера Харужая, сваёй дзейнасцю набліжалі час вызвалення, усялялі ў людзей веру ў яго... На экране — сучасная вясна. Каліж «Расцвет» Пружанскага раёна. Цудоўныя, светлыя дамы, малочная ферма, шырокае ўзаранае поле... Вось тут, дзе некалі праходзіла рэвалюцыйнае юнацтва Мірона Крыштафоніча, і сустрэліся ветэраны партыі — Сцяпан Шліпавіч Пацвіруха і галоўны герой фільма «Жыццё ў барацьбе».

Цікавымі, яркімі і запамінальнымі зроблены дэялогі двух таварышчаў па барацьбе. Асабліва ўражвае, што тут, у вёсцы Калядзічы, у тым цяжкім, небяспечным дні быў

...Старанітыя вучанкі Гродна. Старыя дамы... Званіцы касцёла, быццам сімвал панорліваасці... І раптам — зусім побач — турэмная сцяна, калючы дрот. Астрог для палітычных зняволеных паволь Польшчы. Крыштафоніч ідзе па турэмнай лэсвіцы... Камера! Камера, дзе ён правёў страшныя дні... Як цяжка было яму зайсці сюды зноў... За кадрам гучыць дыктарскі тэкст: «За падпольную рэвалюцыйную дзейнасць, за ўдзел у партызанскім руху зняволеному № 128 Крыштафонічу Мірону Емяльянавічу прадаўжаны абавязванні на п'яці гадах каторы. Мера пакарання па кожнаму з іх — смерці». Але гэта не зламала волю і мужнасць рэвалюцыянера.

Зразумела, многія дакументальныя фатаграфіі і кадры, што ўвайшлі ў мантаж фільма, самі па сабе абуджаюць вясняны цікавасць і хваляюць, асабліва маладых гледачоў, для якіх адлюстраваны на экране падзеі — гісторыя, а ўздзіліч іх — іх здзіды, бацькі... Але фільм

зроблены па законах эмацыянальнага мастацтва, дзе ўплыву на гледачоў робіць усе кампаненты — і асобныя кадры, і іх мантаж, то лагічна-паслядоўны, то імпульсны і дынамічны, і закадравы голас дыктарскага характару, і музыка...

Трэба адзначыць, што брэсцкі тэлемузейлісты даў велікі бліск мантаж стужкі наогул. За тых дзв'юццаць хвілін з'яўляюцца часу гледачы фактычна «гартуюць» усю біяграфію рэвалюцыянера ў не раўных і галоўных момантах. Натуральны пераходы ад напружаным падпольнай дзейнасці М. Крыштафоніча да перыяду вучобы ў Маскве, да падзей Вільняй Ачыннай вайны, калі савецкім дзяржаўнаму дзяччу зноў тав спатрэбіўся вопыт канспірацыі і падполля для барацьбы супраць фашысцкай навалы... Амаль кожны новы кадр вымагае, каб да яго даваліся панарамы — хто, калі, дзе, чаму. Таму такая вялікая роля дыктарскага тэксту... Тут аўтары былі данавічымі на меры магчымасці. Ва ўсёмі разе «перагуканасці» стужкі тэкстам не адчуваецца, захоплены тым эмацыянальным хваляваннем і тым патонам інфармацыі, што адрасуецца да экрана тысяча гледачоў. Нельга сказаць, што ўсё ў гэтай стужцы бездакорна. Ёсць тут і неабавязковыя кадры, некаторыя паўторы, асабліва ў фінале фільма.

Але ж, амнегубны і насмешны багатым гістарычным матэрыялам, прагучаў гэты фільм вельмі надзеіна. Краіна рыхтуецца да Кастрычніцкіх святлаў. Краіна называе з панашанай імёны слаўных і гераічных сваіх сынаў. І сярод іх — Мірона Крыштафоніча.

Брэсцкую студию тэлебачання можна павіншаваць з творчым поспехам.

Л. КРУШЫНСКАЯ.

Вясёлым штрыхом

Сяброўскія шары К. КУКСО.

У. Корш-Саблін.

Я. Палосін.

Б. Уладзімірскі.

ТАКІЯ СЛОВЫ не як цяка прамоўла Мая Булгакава. Нібы і сама прымухалася да гучання гэтага «я ра ў да». І задумалася. Часцей за ўсё ў яе вачах з'явіцца гарзлівая гатоўнасць пажартаваць, але тут і яна зымка.

Крыху раней мы спрабавалі разам падчыць ролі, што яна іграла, і атрымлівалася нешта каля сотні. Дык вось, мабыць, прыгадушы аб тым, што ў кожнай ёй, актрысе, трэба было абавязкова быць праўдывай. М. Булгакава і, як кажуць, «пайшла ў сябе».

Марыла стаць актрысай даўно. Яшчэ калі жыла ў эвакуацыі ў Іркуцку. Вайна — а я задумаюся і мару пра сцэну. Значыць, веру ў перамогу... Ці не так?

Той, хто бачыў большасць кінематграфічных работ, мабыць, пагодзіцца, што гэты па-грамадзянску асапаваны крок у мастацтва надае выступленнем адчуванні пафас сучаснага мастака. Каго б яна ні іграла, нават у далові сцільных па маштабах і месцы ў кантэксце стужкі роліх пастаўніцы («Перападзкі з англійскай») або Кацярыны («І ніхто іншы»). Мая Рыгораўна адкрывае ў характарах нешта зусім дакладнае, для многіх з нас пазнавальнае, сённяшняе. Мабыць, яшчэ і таму ёй вершы. Вершы і тады, калі на экране праходзіць амаль усё жыццё герані («Крылы»), і тады, калі актрыса сваім выкананнем толькі «акаміпаў» галоўным дзеючым асобам.

Так, я не магу здымацца, калі сама не паверу ў праўду свайго персанажы. Хай сабе і такога, як та я і Кацярына, — гаворыць Мая Рыгораўна. — Былае, паверыць літаральна прымушае сябе, бо ў сцэнарый нешта атрымалася не зусім ясным. Але без праўды... Ну, вось маці ў «Прыныці і жабрацкі» і абавязна была паўліючы Разумеец? Палюбішы — паверыла... А Кацярына спачатку мне адказаў фігурай утравленай, і нічога не атрымалася б у мяне, калі б я не адчула ў ёй жывую чалавечнасць...

Вы пачыналі свой вялікі шлях у «Крылах» рэжысёра Ларыся Шаніцка? — Не, гэта зарылася значна раней. Але «Крылы» гэта сапраўды мая першая значная работа ў кінематографіі. І яні гэта ні парадкава, а тут я адчула сабе больш упэўнена, чым у папярэдніх ролях... Праўда, стаць на экране гвардыі капітанам Надзеяна Пятроўна было не так і лёгка. Нешта ў сабе трэба было перагледзець, прымусіць не-

як з розных пунктаў ацаніць максімалізм гэтай жанчыны, якая не адрозу наладжвае ўнутраныя кантрасы ў людзям... Але аднойчы вельмі такі адмыслова дзень, калі роля «пайшла»... — І потым было лягчэй здымацца... — Наадварот. Па-ранейшаму я адчуваю нешта блізкае да страху перад пачаткам новай работы. Зайздросчу талентам-фейерверкам,

— Гэта таямніца, але ў сувязі з размовай пра мару ацэнаў я скажу. Мые захаляе характар матушкі Кураж Па-моўму, Брэхт напісаў ёе з шыкспраўскіх размахаў. Употаў разам з рэжысёрам Вадзімам Гаўзіманам я прадуо над гэтай найскладанейшай роллю... і чытаю, чытаю сцэнарый пра наш дзень... — Хто з беларускіх кінаакцёраў, з якімі вы сустра-

але такіх жаданых радасці, якія выпадаюць людзям і ў пару драматычнаю... Здаецца, мне стала зразумелай жаночая дэбрыня, як рыска характары. Калі па сцэнарый мне трэба яшчэ і яшчэ раз прадумаць, што такое самаахвярнасць жанчыны, зноў мае думкі звяртаюцца да вайны і ўражанні тых гадоў. Цяжка ў такіх выпадках гаварыць пра гармонію ў вобразе, але і тут вайна надавае, у якім ірэнку вёсці творчы пошук, каб атрымаўся характар целасны, сабраны, завершаны. Зразумела, многае залежыць ад якасці літаратурнага сцэнарыя, рэжысуры, партыёраў, ды толькі без якіхсвага грунту персанаж пайшоў ці атрымаецца...

«БЕЗ ПРАЎДЫ АКЦЁРАМ НЕ БУДЗЕШ...»

У рэдацыю «Літаратуры і мастацтва» звярнулася Наталла Гамельна, наш чытат з Пухавіцкага раёна. Яна дзведлася, што ка да здымца цитер і не любімай антрыса Мая Булгакава, якую яна помніць па цудоўнаму фільму «Крылы». Наталла Гамельна просіць расказаць аб тым, што робіць і якія творчыя праблемы хваляюць сённяшнюю Булгакаву. Журналіст В. Салаўёў сустраўся з актрысай і запісаў гутарку з ёй лі аднак чытачу «Літас».

яны здолны «выбухаць» занадта належае месца ў мастацкай стужцы. Магчыма, сама я належу да тых акцёраў, што раскрываюцца пад уплывам рэжысуры... Шкаду, што пасля «Крылаў» я сустракаюся з Ларысай Шаніцкаю. А ёй і вельмі ўдзячна за тое, што яна прымушала мяне ўбачыць у сабе актрысу...

— Што вы можаце сказаць аб сваёй творчай мары, аб імгненні? — Чакаю і шукаю такую роллю, каб на экране паказваць характар значны, псіхалагічна складаны, нават у нечым супярэчлівым... Каб было што іграць! З душэўным размахам, з яснай жыццёвай звышзадачай.

— Калісьці ў адным інтэрв'ю вы гаварылі пра Гагорына ў «Каралі Лір»... — Актрыса, мабыць, гаворыць пра шыкспраўскія ролі, бо ведае іх. Па кіногах, па сцэне. Я адчуваю, што ў такіх маштабных характарах, які та я і Гагорына, змагаю б раскрыць нешта такоае, чаго накуль што не паказвала ў роліх. Бо яшчэ здаецца, што ў нас часам тэатры кананізаваць так званую акварэльную манеру ігры. Калі я называю Шыкспіра, то маю на ўвазе перш-наперш пераадзенне прыземленага разумення паўтану на сцэне і экране.

— Вы цяпер што рыхтуеце? — Чамусьці вельмі часта ў думках вяртаюся да вясных гадоў. Відома, артыст не можа не зрапаць са сваёй эмацыянальнай памяццю. У мяне штосці самае запавеннае захоўваецца ў сэрцы, відаць, з тых часоў... Усю аэаўнацыю мы з маці прылялі ў розных вёсках, бачылі, як жанчыны чакалі весткі пра сваіх з фронту, перажывалі разам нігоды і тая радзіна,

каліся ў кіно, Іммануе вам на здымачнай пляцоўцы?

— Безумоўна, гэта Павел Кармыні! Ён заўсёды ў блісконцым пошукі, у грызаецца на ўнутраны свет персанажы, вылучае яго да дробязей, прапануе мноства варыянтаў у вырашэнні сцэны. З ім мне вельмі лёгка і проста працаваць...

— Ну, а як вы самі прадуце над роллю, як шукаеце яе зерне? — Чамусьці вельмі часта ў думках вяртаюся да вясных гадоў. Відома, артыст не можа не зрапаць са сваёй эмацыянальнай памяццю. У мяне штосці самае запавеннае захоўваецца ў сэрцы, відаць, з тых часоў... Усю аэаўнацыю мы з маці прылялі ў розных вёсках, бачылі, як жанчыны чакалі весткі пра сваіх з фронту, перажывалі разам нігоды і тая радзіна,

табны характары, што можа ён бліскава іграць і цэнтральныя ролі. На сцэнах краіны цяпер ёсць сотні Калабоў («Трыбунал» А. Макавічка), адны лепшыя і ярчэйшыя, іншыя падірслена бытавымі і мітуснямі, але кожны выканаўца нібы завочна накіруваны ў усмі астацішні, і і. Матусевіч сярод іх, безумоўна, адзін з самых пераканаўчых і адвадзючых

тамі, прытым не дзед Цыбулькі, а яраэ аўтара п'есы, спрытанна павінае рубанку. І пра гэта яго жасці можа гаварыць шмат, апісваць іх вельмі дэрга. Апівець жа ашчэркую ігру Матусевіча надзвычай цяжка. Ну што, здаецца, можа сказаць пра яго персанаж? Проста дзед іні дзед, і нічым знешне асаблівым ці яркім ён не вылучаецца. Самая-самая ачыявіная хада, таёда ж звычайныя рухі, жэсты, словы. І зноў жа ніякіх адзначні, ачыннай каларытнасці. Фронтны ігры Матусевіча ў спектаклі коласавуць, можа сказаць, зусім не бачны.

Снажкам, перш, чым выйдзе персанаж на сцэну, павінае быць уверсе на заднім плане дэяль, «траіобраз» гэтага персанажы. Дыяль элева — напрана праходзіць усю «сцэну». Потым ужо знімаў з'яўляецца новыя іллы, у тым жа «образе», але ўжо большыя, — маўляў, чалавек набліжаецца, падыко-дзід да праўдывага валадзця, дзе абавязна дзейна «Балеі пад язык». Большыя дэяль, як і меншыя, «праходзіць» тэатрыю з лавы да правай кулісы. І толькі пасля гэтага на сцэне з'яўляецца рэальны персанаж.

У спектаклі коласавуць шмат неабходны, хоць з ім не заўсёды проста, не заўсёды лёгка.

У героя Матусевіча дакладнае вока, дакладная думка, слова. І калі ён пачынае разважаць аб зямлі, аб лёсе чалавека на зямлі, адчуваецца, што гэта не толькі абдуманае і ўважанае, а і перажытае, выплывае з душы. Дзед Цыбулька, як звычайна, гаворыць нетаронна, спакойна. Але спайной гэты знешні. Унутрана ж герой вельмі ўсхваляваны, узрушаны. І неспадзявана —справа ж датычыцца галоўнага, кардынальнага. І пер нібы фізічна ачухаецца, і напружана пусьце ў Цыбулькі кроў, як часта ёсць яго неспадзяваныя сэрца. Сапраўднае значэнне персанажы героя вылічана па ўсім, нават у ачыявіных, ігродзёнага характары дробязях, і тым больш — калі вырашана для нагаса важныя, жыццёва неабходныя праблемы. Дзед Цыбулька ўрушаны, усё ўнутры ў ім бурліць, ні-

неабходны, хоць з ім не заўсёды проста, не заўсёды лёгка. У героя Матусевіча дакладнае вока, дакладная думка, слова. І калі ён пачынае разважаць аб зямлі, аб лёсе чалавека на зямлі, адчуваецца, што гэта не толькі абдуманае і ўважанае, а і перажытае, выплывае з душы. Дзед Цыбулька, як звычайна, гаворыць нетаронна, спакойна. Але спайной гэты знешні. Унутрана ж герой вельмі ўсхваляваны, узрушаны. І неспадзявана —справа ж датычыцца галоўнага, кардынальнага. І пер нібы фізічна ачухаецца, і напружана пусьце ў Цыбулькі кроў, як часта ёсць яго неспадзяваныя сэрца. Сапраўднае значэнне персанажы героя вылічана па ўсім, нават у ачыявіных, ігродзёнага характары дробязях, і тым больш — калі вырашана для нагаса важныя, жыццёва неабходныя праблемы. Дзед Цыбулька ўрушаны, усё ўнутры ў ім бурліць, ні-

неабходны, хоць з ім не заўсёды проста, не заўсёды лёгка. У героя Матусевіча дакладнае вока, дакладная думка, слова. І калі ён пачынае разважаць аб зямлі, аб лёсе чалавека на зямлі, адчуваецца, што гэта не толькі абдуманае і ўважанае, а і перажытае, выплывае з душы. Дзед Цыбулька, як звычайна, гаворыць нетаронна, спакойна. Але спайной гэты знешні. Унутрана ж герой вельмі ўсхваляваны, узрушаны. І неспадзявана —справа ж датычыцца галоўнага, кардынальнага. І пер нібы фізічна ачухаецца, і напружана пусьце ў Цыбулькі кроў, як часта ёсць яго неспадзяваныя сэрца. Сапраўднае значэнне персанажы героя вылічана па ўсім, нават у ачыявіных, ігродзёнага характары дробязях, і тым больш — калі вырашана для нагаса важныя, жыццёва неабходныя праблемы. Дзед Цыбулька ўрушаны, усё ўнутры ў ім бурліць, ні-

І ЗЯМНЫ, І ўЗНЁСЛЫ

НАРОДНЫ АРТЫСТ БССР І. МАТУСЕВІЧ У СПЕКТАКЛІ «ТАБЛЕТКА ПД ЯЗЫК»

РЭПУТАЦЫЯ гэтага акцёра, які выступае па сцэне Дзяржаўнага тэатра імя Я. Коласа ўжо сорак гадоў гадоў, здавалася раней вельмі ўстойлівай — майстра маленкай ролі. І ён, як правіла, іграў другарадыя і эпізодычныя ролі філігранна, а часам і «разварочваў» іх у значныя маляўнічы партрэт. Сярод такіх былі і сапраўдныя шэдэўры — прыгадаеце хоць бы яго Судзіно («Несцерца»). Нават здаралася так, што гледачы хутка забываліся на цэнтральны персанажы некаторых спектакляў, а эпізодычны выхад І. Матусевіча яшчэ доўга заставаўся ў памяці.

Глядзіш на гэтага карнаваткага дзеда, якога доўгія гады і штодзёна ілгяна праця кроху прыгнуплі да зямлі, соціш за рухам патружкіных, мазоістых рук, за некалькі занаволенай размернай паходкай, за яго набліжэнні ад часу, але пармадамо жывымі, дапытлівымі вачыма, і забываецца, што перад табой сцэнічны персанаж, больш таго, забываецца, што ты знаходзішся ў тэатры. І не можа адарваць позірку — сцэнічны вобраз Матусевіча нібы прыварожвае, поўнацю прышоўвае да сабе ўваса.

Матусевіч дасягае ў вобразе поўнай верагоднасці. Ён выступае выключна ў адной «п'ястасі», хоць да другой, здавалася б, дае падставы не толькі драматургі ролі, але і поўнае рэжысёрскае рашэнне спектакля.

І іншых выключна тэатральных умоўнасцей, якія павіны быць больш узважаныя намятаючы тэатры драматычнага твора. І толькі намя німога ўмоўнага ў дзеда Цыбулькі, агульнае пільны часам нібы зусім яго абмінае.

Генадз Аўсёвіч выканаў на ролі Цыбулькі на тэатральнай сцэне, іграў і выступае ў гэтых двух «п'ястасях». Ён то сцэны прад'юндэацыя дзед, то нібы астрады наівернае, які рознымі наламбурамі і жар-

Глядзіш на гэтага карнаваткага дзеда, якога доўгія гады і штодзёна ілгяна праця кроху прыгнуплі да зямлі, соціш за рухам патружкіных, мазоістых рук, за некалькі занаволенай размернай паходкай, за яго набліжэнні ад часу, але пармадамо жывымі, дапытлівымі вачыма, і забываецца, што перад табой сцэнічны персанаж, больш таго, забываецца, што ты знаходзішся ў тэатры. І не можа адарваць позірку — сцэнічны вобраз Матусевіча нібы прыварожвае, поўнацю прышоўвае да сабе ўваса.

Матусевіч дасягае ў вобразе поўнай верагоднасці. Ён выступае выключна ў адной «п'ястасі», хоць да другой, здавалася б, дае падставы не толькі драматургі ролі, але і поўнае рэжысёрскае рашэнне спектакля.

І іншых выключна тэатральных умоўнасцей, якія павіны быць больш узважаныя намятаючы тэатры драматычнага твора. І толькі намя німога ўмоўнага ў дзеда Цыбулькі, агульнае пільны часам нібы зусім яго абмінае.

Дзед Цыбулька па ходу падзей у спектаклі амаль увесь час знаходзіцца ў праўдывым калгаса, пры старшын Каравае. Такія прысутнасць менавіта героя Матусевіча не толькі не выпадаюва, а і лагічна неабходна. Гэта прадстаўніч марода, самых шырокіх яго нас, які ўвабраў, скаіцятрануў у сабе жаданні і спадзяванні людзей, іх ішматгадоўшы вопыт. І па-праўдзі ён стаў іх пасланнікам, уваасабіленнем народнай волі. І таму гэтым дзеду Цыбулькі даецца многае — ён, калі трэба, можа і падказаць, а часам, нават і напіраціць. Гэта народны дарачыні, і народны кантралёр, на ўсё мае поўнае маральнае права. Та-кі чалавек старшын калгаса

НАТАТНІ НА ПАЛЯХ

3 НОВЫМ АБЛІЧЧАМ

Гэты невялікі памераж, звычайна вельмі прывабаіна апаруны ў каларывую вокладку, сустыка ведаючы усе мічане. «Тэатральны Мінск» — білетэнь, які выдаецца Беларускамі тэатральным аб'яднаннем. Навышшы яго перад пачаткам спектакля, мы знаёмімся з праграмамі ўсіх тэатраў. Якія п'есы, што паставіў і аформіў, хто з артыстаў іграе ў гэтых пастаўках і якіх ролі, — вось што з вычэрпальнай падрабязнасцю па-ведзімае білетэнь...

Не, дакладнай трэба сказаць: «паведзімае». Бо з пачатку гэтага года выданне пачало на-бываць новае аблічча. Больш выразнай і паіграфічна пісьменнай робіцца вёрстка нумара — тут тэкст і клішэ «стыкуюцца» так, каб кожная старонка добра глядзелася. Калі раней у «Тэатральны Мінску» артыкулы друкаваліся пераважна да знамянальных дат, то цяпер білетэнь змяшчае і аператыўныя выступленні майстроў

па-журналісцку ёмістае слова пра народных артыстаў БССР Л. Галушкіну і А. Генералава (аўтары М. Логінава і Я. Уладзіміраў). Заслужаны дзед мастацтваў БССР Ул. Стэльмах апублікаваў нататкі «На людзей падзіваці, сабе паказаць» — пра фестываль тэатраў юнага гледача Прыбалтыкі і Беларусі. Калі дадаць, што сярэд аўтараў разнастайных матэрыялаў другога нумара «Тэатральнага Мінска» сустракаеш імёны народнай артысткі БССР Г. Абухвіч, загадчыка літаратурнай часткі Рускага тэатра БССР імя М. Горькага К. Стрышковай, рэжысёра Дзяржаўнага тэатра музычнай камеды БССР В. Вярбоўскай, народнай артысткі СССР Л. Александровскай, музыкантаў А. Лядыніна, даследчыка тэатра Т. Барысавай, то стане зразумым, што рэдакцыйная калегія (адказны рэдактар Ул. Іскрск) надае выданню характар зместоўнага, перыядычнага «шпіт-ка», які нагадае часопіс.

Відаць, такое аблічча больш цікавае для чытачоў. Маючы магчымасць даведацца пра строга афіцыйныя звесткі аб праграмах у тэатрах сталіцы, яны адначасова пашыраюць

свае веды і атрымліваюць пэўнае «штуршок», каб пасля ўзяць за палціці і кнігу з ліку тых, што вядуць размову пра стан і ўзровень сучаснага сцэнічнага мастацтва Беларусі наогул. А заўвагі? Есць. Хай сабе і дробныя. Ці правільна скрачаць назву тэатра юнага гледача наступным чынам — «ТэаЮнг»? Наўрад ці належыць да ўзору гурмастычных вершаў і нешта нахваліць застольна тосту ў гонар абароны доктарскай дысертацыі адным з членаў рэдакцыі «Тэатральнага Мінска» («Каб тэатры не хварэлі, прыбывае доктороў, каб Паўлінка больш мы мелі (?) — пішы, задохць і — будзь здароў!»). Празмерна многа і, як кажуць, службовай інфармацыі пра БТА, не вельмі цікавай для чытачоў у выданні перыядычнасцю шэсць нумараў па год. Але прыватныя пралікі першых выпуску білетэня ў новым абліччы трэба аднесці да рахунак творчых шуканняў рэдакцыі, якай імянецца зрабіць «Тэатральны Мінск» больш зместоўным і папулярным.

БАЧ ТЫ, колькі снегу насыпала, усё роўна як зімой...
Дзмітрый Лявонавіч Чупрыса выглядуў у акно, паківаў галавой, убачыўшы панікляны долу дрэўцы з яшчэ зялёным лісцем.

Ён выйшаў з хаты, абтрос ад снегу яблынькі — адну, другую, трэцюю. Потым накіраваўся да клёнаў, што растуць узбоч вуліцы. І таксама лёгенька страсянуў іх, вызваляючы ад снегу.

— А то чаго добрага і голейка зламаецца...
Яшчэ ўчора ён наважыўся пад'ехаць сёння раніцай у Лагойск — падзея ж, выхадны дзень. Дзмітрый Лявонавіч, калі надарэцца вольная часіна, часта наведваецца ў райцэнтр, а то і ў Мінск. Больш за ўсё там вабяць яго кнігарні. Доўга ходзіць ён ад стэлажа да стэлажа, выбіраючы патрэбную кнігу.

ую кнігу энцыклапедыі, якая яшчэ пахне свежай друкарскай фарбай. А ў кнізе гэтай цікавыя расказы пра розныя краіны, пра нашу родную Беларусь, пра яе гарады і вёскі, пра рэкі і азёры. У сакважы Дзмітрыя Лявонавіча было яшчэ некалькі кніг з сэрці «Жыццё выдатных людзей», мемуары аб партызанскім руху ў Беларусі.

Пераступіўшы парог хаты, Дзмітрый Лявонавіч сустрэў цікаўны позірк жонкі, Вольга Міхайлаўна таксама хочацца ведаць, якія навінкі прывёз сёння муж. А бывала ж, спачатку, крыху і сварылася на Лявонавіча, кпіла:

— І навошта ты табе, бацька? Цэлую бібліятэку ў хаце развёў.
— Ты, Міхайлаўна, дарэмна так. Вось хоць табе ля печкі тулаць, адпачні крыху, давай пачытаем разам.

І да ночы чыталі дзівос-

вовавіча Чупрыса заўсёды гасцінна адчыняецца для чытачоў Чудзеніч. Пастаяннымі чытачамі яе з'яўляюцца Лідзія Пляшкевіч, Святлана Мацкевіч, Тамара Пляшкевіч і іншыя.

— Ды найлепшыя актывісты тут, поруч, — усміхаецца Чупрыса. І паказвае на сваіх дзяцей, на жонку Вольгу Міхайлаўну.

І сапраўды, прыемна было чуць разважанні дзесяцікласніка Дзімы і дзевяцікласніцы Наталкі пра творчасць Тургенева і Ляскова, Таня і Алёнка захапляліся толькі што прачытанымі кніжкамі К. Чукоўскага і В. Віткі. Вольга Міхайлаўна ў апошні час цікавіцца мемуарнай літаратурай. Нядаўна прачытала яна кнігу Героя Саюза Р. Мачульскага «Вечны агонь», у якой расказваецца пра партызанскі рух на Міншчыне, на роднай Лагойшчыне.

Акрамя кніг, у сям'і Чупрысаў ёсць і яшчэ адно захапленне: дачкі Наташа і Таня займаюцца ў музычнай школе па класу баяна.

...Дзмітрый Лявонавіч Чупрыса працуе ў саўгасе на прыгатаванні кармоў для грамадскай жывёлагадоўлі, а Вольга Міхайлаўна — загадчыца саўгаснага склада. Яны толькі што прыйшлі з працы, павялі размову аб саўгасных справах. Ёсць пра што гаварыць мужу і жонцы. Абое — камуністы, выконваюць розныя грамадскія даручэнні: Дзмітрый Лявонавіч — член рэдкалегіі саўгаснай наценгазеты, Вольга Міхайлаўна — член рабачкома.

...Дзмітрый Лявонавіч праводзіў мяне на прыпытак. Ён гаварыў пра даўнюю мару свайго жыцця:

— Хачу пабываць у Яснай Паліне, пакланіцца Льву Толстому, творчасць ягога — узор вялікага мастацтва.

Чупрыса гаворыць яшчэ пра тое, якія кнігі марыць набыць, каб папоўніць сваю бібліятэку. Бо кніга для яго — шчыры спадарожнік жыцця, верны сябар і таварыш.

Я ехаў ад Дзмітрыя Лявонавіча Чупрыса і ўяўляў, як ён цяпер схіліўся над сталом і беражна перагортвае старонкі новай кнігі. А недзе за акном ціха шуміць вясенні вецер, у агародчыку блішчыць ад святла ранні кастрычніцкі снег. Цяпер, едучы ў аўтобусе, прыгадаўся мне іншыя кнігалюбы — калгаснік калгаса «17 верасня» Нясвіжскага раёна Лука Капытка, рабочы Нясвіжскага міжкгалгасбуда Антон Марто, дырэктар саўгаса «Сяклавічы» гэтага ж раёна Міхал Жураўскі, настаўнік з Гродзеншчыны Яўген Раткевіч. Завітаўны да гэтых людзей, вы трапляеце ў царства кніг, у свет цікавага і прыгожага. Гэтыя людзі нясуць святло ведаў і другім, духоўна ўзбагачаючы сваіх суседзяў, аднавяскоўцаў.

І тут жа на ўспамін прыходзіць іншае... Быў я нядаўна ў адной з гаспадарак Гомельшчыны, завітаў на квартиру агранома перадавой гаспадаркі. Пад вокнамі стаялі новенькія «Жыгулі», на сценах красаваліся дываны. А вась не толькі стэлажы, але нават звычайнай этажэркі з кнігамі я не ўбачыў ні ў адным з трох пакояў. На стале ляжала толькі адна «раёнка» ды тоненькі сельскагаспадарчы часопіс.

А хіба толькі адзін такі аграном? Людзі, падобныя яму, на жаль, ёсць і сярод іншай інтэлігенцыі — настаўнікаў, інжынераў, медыцынскіх работнікаў.

І цяпер, едучы ад Чупрыса, падумалася, як яны абкрадваюць сябе, гэтыя людзі! Як многа трацяць!

Віктар ШЫМУК.

Пад балн Мікалая Віткоўскага хораша плюць Лізавета Анікейчык, Ніна Лебедзева і Валяціна Слесарчук. Усе яны — удзельніцы мастацкай самадзейнасці Нараўлянскага раённага дома культуры.

Песні ў выкананні гэтых салістан часта гучаць у раённым цэнтры, а тансама ў клубах і дамах культуры калгасаў і саўгасаў.

Фота М. ХУДАЛЕЕВА.

З КНІГАЙ ПА ЖЫЦЦІ

Сёння Дзмітрый Лявонавіч крыху спазніўся з ад'ездам: васьмь дрэўцы прыгледзеў, сцэжкі-дарожкі на двары ачысціў ад нечаканага кастрычніцкага снегу. Ды такой бяды! Лагойск — пад бокам, аўтобусы часта ходзяць, разважае Чупрыса.

Толькі апоўдні выбраўся ён у райцэнтр. Да аўтобуса яго, як заўсёды, праводзілі дзеці. З аўтавакзала Дзмітрый Лявонавіч прывычна пакрочыў у кнігарню. А там яго ветліва сустрэлі работнікі магазіна — ён жа тут заўсёды жаданы гоць.

Дом Дзмітрыя Лявонавіча з нецярпеннем чакалі сын і дачкі. Яны ведалі, калі, прыблізна, павінен прыехаць бацька, пашыбавалі на аўтобусны прыпытак, што ад іх — рукой падаць, праз дзве хаты. Ім — Дзіму, Наташы, Тані і Алёны — карцела хутчэй кінуцца насустрач бацьку, які заўсёды прывозіць ім нешта.

Мусіць, больш за ўсіх чакала яго самая меншанькая — трэцікласніца Алёнка. Калі з-за ўзгорка з'яўляўся аўтобус, яна ўважліва ўглядалася ўперад, у каторы раз гаворачы:

— Ужо ў гэтым едзе наш татка...

А аўтобусы былі з далёкіх маршрутаў і тут не спыняліся, ішлі міма.

— І зноў не згадала, — усміхнулася старэйшая сястра, дзевяцікласніца Наташа.

Але васьмь машына збавіла хаду, прытармазіла ля самага тратуару. З яе выйшлі пасажыры. Сярод іх быў і Дзмітрый Лявонавіч Чупрыса. Ён убачыў дзяцей, прамовіў у свае залівацкія вусы:

— Што, сустракаеце, зайчаныя? Вось і добра.

Дзеці абляпілі бацьку, вызваляючы яго рукі ад сакважы і позных пакункаў.

— Гасцінцы будзем дзяліць у хаце, — жартуе Дзмітрый Лявонавіч.

— Тата, а гэта што? — пытаецца Таня, трымаючы ў руках тоўстую кнігу ў жоўтым картоне.

— А ты хіба не пазнаеш? — паказвае Дзіма. — Гэта Беларуская энцыклапедыя.

— Вось здорава! — захапляюцца дзеці.

Сёння яны ўзвесь вечар будць разам разглядаць чарго-

ныя апавяданні і вершы Якуба Коласа. І ведала ад тых твораў такім блізікім і родным. У кожным радку была праўда сялянскага жыцця, у кожным творы ўслаўляліся простыя людзі, іх умелыя, працавітыя рукі.

Чыталі яны Пушкіна і Лермантава, Купрына і Ляскова, Горкага і Чэхава, Багдановіча і Купала.

Вольга Міхайлаўна ўжо не напяркала Дзмітрыя Лявонавіча за яго гарачае захапленне кнігамі, сама прыхвоцілася да чытання. І калі надаралася быць у райцэнтр, абавязкова заходзіла ў кнігарню і купляла там розныя выданні.

Дзмітрый Лявонавіч Чупрыса з дзяцінства не разлучаецца з кнігай. Зараз ён часта любіць паўтараць пранікнёныя словы, якія сказаў народны паэт Дагестана Расул Гамзатаў: «Для таго, каб ведаць саміх сябе, патрэбна кніга. Для таго, каб ведаць іншых, патрэбна кніга. Народ без кнігі падобны на чалавека, які ідзе з завязанымі вачыма: ён не бачыць свету. Народ без кнігі падобны на чалавека без лустэрка: яму нельга ўбачыць свой твар».

Калі Дзмітрый Чупрыса прыйшоў з фронту, у салдацкім ранцы ён прынёс з сабой невялічкую, зачытаную кніжку «Васіль Цёрнін» Твардоўскага. Не раз чытаў і перагортваў яе пасля бою на прывале, а потым у ваенным шпіталі.

З гэтага зборніка і пачыналася бібліятэка былога салдата-пехацінца, а зараз рабочага саўгаса «Чудзенічы» Лагойскага раёна. Цяпер жа на стэлажах у хаце Дзмітрыя Лявонавіча Чупрыса размясціліся поўныя зборы твораў пяцідзсяці зарубежных, рускіх і савецкіх пісьменнікаў.

Многа свайго вольнага часу Дзмітрый Лявонавіч аддае чытанням.

— Падлічана, што чалавек за жыццё можа прачытаць у сярэднім шэсць тысяч кніг, — гаворыць Дзмітрый Лявонавіч. — А гэта ж у параўнанні з усім морам выданняў — проста кропля вады... І ўсё-такі хоць бы прачытаць як найбольш, выбіраючы самае цікавае, змястоўнае.

Бібліятэка Дзмітрыя Ля-

ПАДАРОЖЖА Ў СВЕТ ЦЫМБАЛ

НЕПАСТОРНЫЯ гукі музычнага інструмента, які здаўна карыстаецца вялікай папулярнасцю ў беларускага народа!.. Але перш чым загучаць ва ўсёй сваёй прыгажосці, цымбалы праходзяць вялікі і складаны шлях.

На Барысаўскай фабрыцы піяніна, дзе наладжана іх вытворчасць, мяне пазнаёмлілі з канструктарам Мікалаем Іванавічам Ваброўскім, які аддаў шмат сіл і ведаў для стварэння і ўдасканалення гэтага унікальнага інструмента. Мы накіроўваемся на нарыхтоўчы ўчастак. Мікалай Іванавіч хоча пачаць свой расказ менавіта адсюль, таму што ўжо ад правільнага падбору драўніны залежыць чысціня гучання інструмента.

На выраб цымбал ідуць пераважна елка, бук і клён. З бука вырабляецца рама, клён падыходзіць для ніжняй дэкі і падстаўкі, з елкі робяць верхнюю дэку, таму што драўніна гэтай пароды мае вялікую пругкасць, малюў ўдзельную вагу і стварае разананс. Прычым для цымбал бяруцца толькі старыя дрэвы, таму што драўніна маладых недастаткова пругкая. Акрамя ўсяго, яна павінна быць раўнаслойнай, без сучкоў, з гадавымі сляямі ў адзін-два міліметры шырынёй. Усё гэта ўплывае на характар гучання інструмента.

У спецыяльных камерах драўніна лаводзіцца да неабходнай вільготнасці. Затым, старанна адабраная і апрацаваная, яна паступае да сталароў. Яны вырабляюць аснову будучага інструмента.

На фабрыцы выпускаюць тры віды цымбал: прыма, альты і бас, але ў асноўным прыму. У апошняга асабліва вялікае націгненне струн. А для таго, каб вытрымаць сілу націгнення, патрэбна вельмі моцная рама. Вось чаму Мікалай Іванавіч рашыў правесці невялікі эксперымент. Яго сутнасць у тым, што верхні і ніжні шпрэўцы, якія раней рабіліся з дрэва,

заменены сталевымі прутамі. Ужо выраблены вопытны ўзор, неўзабаве ён пройдзе выпрабаванне. Магчыма, што гэта выкліча некаторыя змены і акустычных характарыстык інструмента.

Выйшаўшы з рук сталара, цымбалы вельмі адалена напамінаюць сваіх сародзічаў, якія гучаць на сценах тэатраў і канцэртных залаў. Яны яшчэ мёртвыя і ажывуць толькі тады, калі будучы нацягнуты струны і настроены ударыць па іх сваім малаточкам.

Таму нашу маленькую экскурсію мы заканчваем на рабочым месцы аднаго са старэйшых настройшчыкаў фабрыкі Уладзіміра Мікалаевіча Істамёнка.

Уладзімір Мікалаевіч настройвае чарговы інструмент. Я ўважліва сачу за ўмельнымі рухамі. У адной руцэ ён трымае ключ і павольна, асцярожна паварочвае яго, нацягваючы, або адпускаючы струну. У другой руцэ ў яго невялікі драўляны малаточак. Ён б'е ім па той струне, якую настройвае.

Уладзімір Мікалаевіч Істамёнак, ударнік камуністычнай працы, нядаўна заваяваў званне лепшага на прафесіі сярод настройшчыкаў. У 1967 годзе ён быў удзельнікам Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі СССР.

На пытанне, ці іграе ён сам на цымбалах, Уладзімір Мікалаевіч адказаў:

— Я вельмі люблю цымбалы. Хоць у самадзейнасці ніколі не ўдзельнічаў. Разам з сынам, які акампаніруе мне на гармоніку, часам іграем на вяселлях або проста для сваіх сяброў. Ігра на цымбалах прыносіць мне вялікае задавальненне.

Вось і закончылася экскурсія ў свет цымбал — інструмента, які дайшоў да нас з глыбіні вякоў і да гэтага часу радуе слых жыццярадачнай музыкай.

С. ДУДО.

г. Барысаў.

ДЗЯУЧАТЫ сумавалі. Падышла Жэня. Села на лаўку, абіла сабронак і весела сказала: — Давайце паспяваем. — А якую песню? — па чуўся голас. — Каторая па душы. І над вёскай паплыла песня. Спачатку ціха, а затым усё званчэй і званчэй. Да дзяўчат далучыліся даяркі Зубік, Вера Церах і Любоў Дзянішчык. Яны, ідучы з фермы, прыселі адпачыць і паслухаць маладыя галасы.

— У сваю кампанію не прыем, — жартуе Жэня, — калі не спеяце якую-небудзь народную, задушэўную песню.

І зноў звонкія галасы паляцелі над вёскай.

Ой, рэчанька, рэчанька, Чаму ж ты не поўная... — Дык добра атрымліваецца. Давайце хор створым, — прапанавала сельскі бібліятэкар Жэня Папчэня.

— А дзе выступаць будзем? — перабіў Мікалай Стральчык, падышоўшы да дзяўчат. — На раённую сцэну? — рана, а ў сваёй вёсцы няма дзе. Наш клуб на культветустанове не падобны. Нават заходзіць няёмка. Адна толькі лаўка стаіць.

— Усё будзе, — заявіла новы бібліятэкар. — Толькі

неабходна пагаварыць са старшынёй калгаса... — Гэта было ў ліпені 1968 года. Яўгенія Папчэня з вёскі Падбарочча прапанавалі прыняць бібліятэку ў Стральцах. У дзяўчыны вопыту культветработы не было. Але якасці сіла вабіла яе на гэту пасаду. Мо таму, што ў роднай вёсцы не раз наведвала клуб, любіла спяваць, удзельнічала ў самадзейнасці. І яе здольнасці заўважылі.

У Стральцах Яўгенія Папчэня спачатку стварыла актыў сельскай бібліятэкі. Які раз прыехалі на канікулы студэнты. І яны далі згоду дапамагчы. Спачатку вырашылі абсталяваць клуб. Але якім чынам? — Есць прапанова, — заявіў Іосіф Лешык. — А што, калі мы гэта зробім сваімі сіламі. Жніво. Пойдзем на ток працаваць. А на заробленыя грошы тое-сёе купім і абсталюем клуб.

— Думка правільная, — падтрымала Жэня. — А вось дзе будаўнічы матэрыял возьмем? — Калгас выдзеліць. Лес побач, — запэўніла Марыя Лешык. — Толькі трэба будаўнікоў падшукаць. У вёсцы іх шмат. Вунь якія дамы выраслі. Дапамогуць і ў нашай справе.

Жэніна шчасце

Назаўтра студэнты сталі актыўнымі памочнікамі хлебаробаў. Усе з'явіліся на ток, сталі дапамагаць ачышчаць зерне. Не раз і ў начную змену даводзілася працаваць. Зарабілі грошай. Хутка і леса-матэрыял прывезлі. Але раптам ён знік. Удакладзілі. Аказалася, бригадзір даў распараджэнне дошкі пусціць на іншыя мэты.

— Хлопцы назад прывезлі, — успамінае Яўгенія. — І вырашылі адразу прыступіць да абсталявання клуба. Ноч прыхапілі. Але раніцай прыемна было зайсці ў клуб. А восенню пасадзілі вакол яго дрэўцы. Цяпер вунь якія вымахалі.

...Вёска Стральцы, што ў Ляхавіцкім раёне, знаходзіцца ў баку ад вялікіх дарог. Да цэнтру калгаса «Шлях да камунізма» каля васьмі кіламетраў. Але вечарам хлопцы

і дзяўчаты не сумуюць. Яны арганізуюць цікавыя вечары. Запам'яталіся провады ў Савецкую Армію. Было столькі людзей, што ледзьве ў клуб умяшчаліся. У сельскай бібліятэцы праводзіцца ўрачыстыя рэгістрацыі шлюбавы. Заязджаюць у Стральцы лектары і дакладчыкі, арганізуюцца выступленні самадзейных артыстаў. Аб усім гэтым праяўляе клопаты сельскі бібліятэкар Жэня Папчэня.

Клуб прыгожа аформлены. У ім ёсць шмат нагляднай агітацыі. Тут ёсць і сацыялістычныя абавязальствы вытворчага ўчастка мясцовага калгаса на 1973 год, і дыяграмы, у якіх паказана, як калгаснікі стрымліваюць дадзенае слова. У плакатах віншуюцца перадавыя сацыялістычнага спаборніцтва. Надаўна такога гонару заслужылі Л. Паляшчук, Н. Зубік, С. Альшэвіч. Аформлены стэнды «Жыццё і дзейнасць У. І. Леніна», «Брэсцкая крэпасць-герой», «БССР у дзевятай пяцігодцы», «Народнаму подзвігу — жыць у вяках», «Наша вёска раней і цяпер» і іншыя.

У бібліятэцы шмат кніг. І ўсе яны акуратна раскладзены на паліцах. Аформлены стэнд, які расказвае, як ажыццяўляецца праграма мі-

ру, якая выпрацавана XXIV з'ездам КПСС. Штогод тут праводзіцца канферэнцыя чытачоў па кнігах савецкіх і замежных аўтараў. Шырока прапагандаецца беларуская літаратура.

І, вядома, нягледзячы на восень, у зале клуба, у бібліятэцы шмат кветак. Любіць іх гаспадыня культветустанова.

Надаўна мне давалася сустрачаць Яўгенію Папчэню ў Ляхавічах.

— Прыехала на фальклорна-этнографічны агляд, — растлумачыла яна. — На сцэне будуць пець і нашы сельскія артысты даяркі Надзея Зубік, Вера Церах і Любоў Дзянішчык.

Спявачкі пакуль што не выступалі. І Жэня прыкметна хвалювалася. А як потым высветлілася, выступілі яны добра.

Многае можа зрабіць культветработнік, калі паспраўднаму любіць сваю справу, так, як дэпутат Востраўскага сельскага Савета, бібліятэкар Яўгенія Аляксеўна Папчэня.

Сваё шчасце яна бачыць у працы, у паўсядзённай сувязі з людзьмі.

Вікенцій ШТАЛЬ,
рэдактар Ляхавіцкай раённай газеты «Будаўнік камунізма».

ПРЫЗНАННЕ МАЙСТЭРСТВА

Танцавальны калектыў Тураўскага сельскага дома культуры Жыткавіцкага раёна падрыхтаваў новую харэаграфічную кампазіцыю. Самадзейныя артысты мовай танца паказуць сённяшні дзень вёскі, працу земляробаў. У кампазіцыі шырока выкарыстоўваюцца прыпеўкі, карагоды, самабытныя мясцовыя танцы.

Тураўскі танцавальны калектыў існуе ўжо каля дзесяці гадоў. Спачатку гэта быў прос-

та гурток. Але калі яго ўзначаліў вопытны спецыяліст Н. К. Котаў, калектыў пачаў хутка расці. Цяпер у ім 50 юнакоў і дзяўчат: хлебаробы мясцовага калгаса «Новае жыццё», рабочыя прадпрыемстваў гарадскога пасёлка, школьнікі.

У яго рэпертуары побач з народнымі танцамі буйныя харэаграфічныя кампазіцыі: «Героі Брэста», «Мы з Турава», «Вечарынка на Палессі», «Дзе ж вы, сябры-зднапалча-

не?», «Дружба народаў». Тураўскія танцоры ўдзельнічалі ў заключным конкурсе рэспубліканскага агляду мастацкай самадзейнасці, выступалі ў Маскве, на ВДНГ.

Майстэрства танцораў адзначана дыпламам Міністэрства культуры БССР, Белсаўпрофа і ЦК ЛКСМБ. Гэтымі днямі танцавальнаму ансамблю прысвоена ганаровае званне «Народны». Гэта — 30-ы самадзейны калектыў Гомельшчыны, удастоены высокага звання.

БЕЛТА.

Яшчэ адна старонка буквара...

Фотааўдюд Я. МЯЦЕЛІЦЫ.

ДЛЯ РАБОЧЫХ НАФТАБУДА

Неаднаразова заваёўвала першыя месцы ў спаборніцтве брыгада мантажнікаў Аляксандра Мяркулава з упраўлення «Нафтазаводмантаж». Пры тыднёвым брыгадным заданні зманціраваць 800 метраў тэхналагічных трубаправодаў гэты калектыў здае кожны тыдзень да 1250 метраў. Часта ўздымаўся сцяг у гонар брыгады мантажнікаў Г. Баглая і А. Кашанкова з упраўлення «Нафтазаводмантаж», брыгады бетоншчыкаў Я. Шацко, А. Фралова, В. Гарасенкі з будаўнічага ўпраўлення № 167 і іншых.

На Мазырскім нафтабудзе ёсць добрая традыцыя: пасля падвядзення вынікаў сацыялістычнага спаборніцтва ў гонар перадавой брыгады перад рабочымі выступаюць артысты, паэты і пісьменнікі.

Частымі гасцямі ў будаўнікоў з'яўляюцца таксама самадзейныя калектывы палатна культуры горада Мазыра, клуба фабрыкі імя Крупскай і іншых. На будаўнічых пляцоўках пабывалі агіторыгада Ельскага раённага дома культуры, вакальна-інструментальны ансамбль Гомельскага вытворчага дрэвапрадоўчага аб'яднання «Мы, вы і гітары», артысты абласной філармоніі.

А. БАРОУСКІ,
інструктар Мазырскага гарнома КПБ.

ПРАПАГАНДЫСТЫ КНІГ

Да паслуг чытачоў у Бешанковіцкай раённай бібліятэцы звыш 30 тысяч тамоў кніг. Сярод чытачоў — людзі розных узростаў і прафесій — школьнікі старэйшых класаў, рабочыя і служачыя прамысловых прадпрыемстваў і ўстаноў райцэнтры, інтэлігенцыя.

Вялікую ўвагу надае калектыў бібліятэкі прапагандзе кнігі. Для гэтага існуюць розныя формы работы. Сёлета, напрыклад, праведзена некалькі канферэнцый чытачоў. Спадабалася жыхарам райцэнтры канферэнцыя па кнізе Івана Ша-

мякіна «Снежныя зімы». Не менш цікавым быў вечар, прысвечаны жыццю П. І. Чайкоўскага. На ім была шырока выкарыстана літаратура аб вялікім рускім кампазітары, выконваліся ўрыўкі з яго твораў.

Цяпер у чытальнай зале аформлены выстаўкі: «Беларуская ССР у дзевятай пяцігодцы», «Смялей уваходзьце ў свет прыгожлага», «Віцебску — 1000 год». Стэнд «Іх імёны авяяны славай» расказвае аб ураджэнцах Бешанковіцкага раёна — Героях Савецкага Саюза.

І. ЛАЗУКА.

ВЫНІКІ АГЛЯДУ

Закончыўся рэспубліканскі агляд работы бібліятэк. У ім прынялі ўдзел 5782 бібліятэкі Міністэрства культуры БССР і 889 прафсаюзаў.

Мінская бібліятэка імя А. С. Пушкіна, брэсцкая імя А. М. Горкага, гродзенская імя Я. Ф. Карскага і магілёўская імя У. І. Леніна, наваполацкая імя Ул. Маякоўскага і іншыя паводле рашэння калегіі Міністэрства культуры БССР і Прэзідыума БРК прафсаюза работнікаў культуры ўзнагароджаны дыпламамі і грашовымі прэміямі, калектывам 64 бібліятэк прысуджаны дыпламы.

Л. САСІМОВІЧ.

РАДКІ З ПІСЕМ

У будучым годзе Віцебск адзначыць сваё тысячагоддзе. Да гэтага юбілею актыўна рыхтуецца цэнтральная гарадская бібліятэка імя М. Горкага. Тут аформлена кніжная выстаўка, якая складаецца з раздзелаў «Мінулае Віцебска», «Гадзі першых пяцігодак», «Ішла вайна народная», «У буднях вялікай будоўлі».

На стэндах выстаўкі чытач можа знайсці кнігі пра Мінаю Шмырова, Канстанціна Заслонова, Веру Харужую, мемуарную літаратуру аб віцебскім

падполлі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Ф. НИКАЛАЕУ.

Стэнд «Працай слаўны чалавек» аформлены ў Ліпнішкаўскім сельскім доме культуры Іўеўскага раёна. На ім змешчаны партрэты перадавых калгаснікаў калгаса «Авангард» Сігізмунда Казіміравіча Івучы, Баляслава Іванавіча Рамука, Ванды Людзвігаўны Прыма і іншых.

Я. МАКОУСКІ.

Звыш ста хлопчыкаў і дзяўчынак вунацца ў Васілевіцкай музычнай школе Рэчыцкага

раёна на класу баяна, піяніна, народных інструментаў.

Грунтоўныя музычныя веды даюць дзецям выкладчыкі Мікалай Дзюбкін, Сяргей Тамацоў, Валяціна Сіткова і іншыя.

І. САВІЦКІ.

Выстаўку кніг паэта-земляка Сяргея Грахоўскага арганізавала Глуская раённая бібліятэка. Сярод іх зборнікі паэзіі «Памяць», «Тры вымарэнні», «Паэма дарог», апошесць «Рудабельская рэспубліка».

У многіх школьных бібліятэках прайшлі літаратурныя вечары, прысвечаныя жыццю і творчасці паэта.

В. ЛАУРЫНОВІЧ.

У НЕВЯЛКАП зале пракуратуры рэспублікі сабраліся лепшыя следчыя рэспублікі. Яны не часта збіраюцца на такія шырокія нарады — не дазваляе бюджэтыны клопат: у кожнага ў стане — незакончаная справа, і ў ёй — неразгаданыя загадкі. Гадзіна адтэрміноўкі — і на гадзіну пазней закончыцца яшчэ адзін паядынак добра і зла.

Нарада была дзелавая. Следчыя дзяліліся вопытам, раіліся, абмяркоўвалі свае праблемы. І называлі імёны лепшых сваіх калег. Вось я і хачу расказаць пра некаторых з іх.

МІХАІЛ КУЗЬМІЧ АПРАНАЕ МУНДЗІР

Першым у дакладзе намесніка пракурора рэспублікі П. В. Дудкоўскага было названа яго імя. І я ганаруся, што сяджу ў зале побач з ім, што ён мой даўні знаёмы, што я бачыла яго непасрэдна «ў справе». Чалавек, пра якога ходзяць легенды сярод юрыстаў рэспублікі. Вельмі сціплы чалавек. Загадка прадачу, як зблэнжыцца ён, прачытаўшы гэты радок. Як скажа сваім характэрным высокім тэнарком: «Навошта ж так...» А між тым ён варты, на маю думку, самай шырокай папулярнасці.

...Справа лічылася безнадзейнай. Неводнага следу не пакінуў злачынца. Почту, сярод лесу, непадалёк ад дарогі, загінула маладая дзяўчына, якая вярталася з горада дамоў у вёску.

Віліся над загадкаю раённыя і абласныя следчыя, ішоў за месцам месца — злачынца знік. Гэта было каля Магілёва некалькі гадоў назад.

Не ведаю, што рабіў бы ў гэтым выпадку сімяноўскі Мегрэ, якая версія маланкава нарадзілася б у галаве гэтага літаратурнага персанажа. Следчы Міхаіл Кузьміч Жаўняровіч — не прыхільнік «маланкавых» азарэнняў. Ён больш спадаецца на ўменне следчага выслухаць дзесяткі людзей, прайсці ўсімі сцяжынкамі, усімі маршрутамі аўтобусаў, учопіцца за адзін, здавалася б, зусім нязначны факт і ісці далей і далей, ісці цярпліва, не губляючы надзеі. Так было і на гэты раз. Забойца — бандыт, па якім даўно «плакала» турма, неўзабаве апынуўся на лаве падсудных.

Адна толькі справа Жаўняровіча, і не самая складаная...

Я пазнаёмілася з ім у Гомелі, калі ён вёў следства (можна памятае хто-небудзь гэты шумны ў свой час працэс?) па справе баптыстыкі, якая забіла сваю дачку. І там я пабачыла на свае вочы сапраўдны цуд. Старая фанатычка, якая доўга, зацята маўчала або хлусіла, неспадзявана пачала гаварыць Жаўняровічу праўду. Учываўшыся ў амаль стэнаграфічны пратакол допыту, я зразумела, чаму гэта адбылося: тонка і мудра падвёў яе Міхаіл Кузьміч да прызнання.

Яшчэ адна «справа», якую вёў Жаўняровіч. У Мінску, на вуліцы Каліноўскага, два гады назад загінула дзяўчынка. Зноў ніводнага следу, ніводнай «зачэпкі». І ўсё ж такі Жаўняровіч яе знайшоў. Знайшоў ледзь прыкметныя адбіткі пальцаў. Па гэтай «нітачцы» пачаў пошук. Шукаў, як кажуць, іголку ў стоце сена і знайшоў... У тыя дні я ўпершыню ўбачыла Міхаіла Кузьміча ў форменным мундзіры. Ён выязджаў на месца злачынства праводзіць апошні следчы эксперымент.

У справе не сёння — заўтра павінна быць пастаўлена кропка. З таго часу яшчэ чамусьці здаецца: нерш чым паставіць чарговую кропку, аб'явіць закончанай чарговую справу, ён апранае цёмна-сіні мундзір работніка юстыцыі...

З трыбуны гучыць яго імя. Хутка ён сам надыецца на трыбуну і раскажа ўдзельнікам нарады навучальную гісторыю, калі чалавек прызнаўся ў віне, не будучы вінаватым, і настойваў на гэтым, а ён, Жаўняровіч, знайшоў сапраўднага злачынцу.

Што жывіць яго дар, яго талент? На гэтае пытанне сам Міхаіл Кузьміч адказаў бы проста: любоў да чалавека, да нашай савецкай рэча-

А. В. Палашчук.

М. К. Жаўняровіч.

ЛЮДЗІ АКТЫЎНАЙ ДАБРАТЫ

НАТАТКІ З НАРАДЫ ЛЕПШЫХ СЛЕДЧЫХ РЭСПУБЛІКІ

Існасці. А я б ціхенька, сама сабе, дадала б: узяў па крупіцах у свайго народа. Дабра-ту, мудрасць, нянавісць да зла, Гарачае сэрца і чыстыя рукі.

...І ЧЫСТЫЯ РУКІ

Яны шмат гадоў сядзяць у адным пакоі, даўно сябруюць, такія розныя і па характары і па выглядзе людзі. Міхаіл Кузьміч Жаўняровіч і Валянцін Анісімавіч Аўтушка, чалавек, імя якога ў дакладзе было названа другім. Не ведаю, ці лічыць сябе вучнем Жаўняровіча сам Аўтушка, але ўпэўнена: гэта так і ёсць. Некалькі спраў яны вялі разам. Адна з іх запомнілася асабліва — Жаўняровіч і Аўтушка выкрылі хітра задуманае і спрытна зробленае злачынства ў адной з мінскіх ашчадных кас.

Захопленая абаяльным, непаўторным характарам Жаўняровіча, я не надта цікавілася справамі яго суседа і сябра. Цяпер, на гэтай нарадзе, слухаючы ацэнку працы Аўтушкі і тых, хто займаецца такімі ж справамі, як ён, слухаючы падрабязны расказ пра гэтыя справы, лаўлю сябе на думцы: ёсць у некаторых гэткая страусава звычка — схаваць галаву пад крыло і не бачыць, не думаць пра рэчы, якія здаюцца нам агіднымі. А між тым жывуць яшчэ на свеце зладзеі. Ёсць і хабарнікі, тыя, хто прадае свой аўтарытэт, аўтарытэт устаноў, у якой працуюць, і, нарэшце, аўтарытэт улады за скамечаныя дзесяткі, сунутыя тайком у іх кішэні. І ёсць людзі, якія вядуць барацьбу з імі. За чыстую мараль нашага грамадства. Адзін з іх — Валянцін Аўтушка.

...Жыў-быў дэкан адной вышэйшай навучальнай установы. Дэкан як дэкан, чалавек як чалавек. І працаваў там жа даве сціплым жанчыны — бібліятэкаркі. І хто б мог падумаць, што гэтыя трое створаць карпарацыю па прыёму скамечаных дзесяткаў ад недавучак і двоечнікаў за паступленне ў інстытут. Ха-

дзілі чуткі: хтосьці бярэ хабар за паступленне ў інстытут. Але не верылася, не хацелася верыць. Іяўжо маглі так нізка апусціцца паважаюныя выкладчыкі інстытута!.. Крок за крокам раскрыў гэту справу Валянцін Аўтушка. Дэкан і яго памагатыя сталі перад законам.

Чыстыя рукі, чыстае сумленне. Маральнае здароўе грамадства. Слухаеш пра справы сённяшнія, пра справы, якія зладзены ў архіў, і думаеш: як жа ўсе мы павінны быць удзячны людзям, што разблытваюць гэтыя справы, ачышчаюць паветра, якім мы дышаем, вяртаюць людзям веру ў справядлівасць, упарта і мудра знішчаюць зло!

Вось яшчэ адна справа, даволі свежая. У Гродна, у магазіне загадкава зніклі два радыёпрыёмнікі. Дробны, здавалася, факт. А прывёў ён за сабой на следу да буйных аферыстаў, звязаных з валютчыкамі. У выніку дзяржаве была вернута вялікая сума грошай, золата, каштоўныя рэчы. Справу вялі старшыя следчыя Барысаў і Шас-тоўскі... Следчая Ягорава выкрыла буйныя аферы ў Брэсцкім універмагу, а следчая Лінік напала на след «мёртвых душ» у адным з мінскіх раённых аддзелаў сацыяльнага забеспячэння. У якія б ічыліны ні пралазіла зло — быць яму пакараным!

ПАКУЛЬ ДАЛЁКА ДА БЯДЫ!

Ён быў такі ж юнак, як тысячы іншых у горадзе. Чытаў тыя самыя кніжкі, глядзеў тыя самыя фільмы, гуляў па тых самых вуліцах. І раптам аступіўся. Чаму, як гэта здарылася? Хто прагледзеў? Хто павінен быў аднойчы паставіць перад ім заслону і не зрабіў гэтага? Школа? Сям'я? Ці хто-небудзь іншы? Пакуль што ён толькі аступіўся, да бяды, да злачынства яшчэ далёка. Хто цяпер падасць яму руку дапамогі? Руку ўжо даволі строгаю, бо гэта рука закона. І ўсё ж яшчэ не карную руку, бо закон яшчэ не парушаны...

Юрысты ўзялі ад медыцыны гэты тэрмін — прафілак-

тыка. І ад медыцыны ўзялі галоўны прынцып: хваробу лягчэй папярэдзіць, чым лячыць. Ад педагогікі яны ўзялі другі прынцып: няма такой душы чалавечай, да якой нельга было б знайсці сцяжынку. Толькі б не спазніцца! ...Яшчэ тыдзень — два і, магчыма, сапраўды было б позна. Трывожны сігнал паступіў ад следчага барысаўскай пракуратуры Ангеліны Палашчук. На першы погляд, ветлівы, культурны юнак, музыкант з ансамбля гарадскога парка, паслухмяны і ўважлівы сын, аказаўся замешаны ў вельмі непрыгожым учынку.

Доўга высвятляла Палашчук прычыны, не раз, не два размаўляла з хлопцам, з яго маці, з суседзямі. І знайшла сцяжынку, якая прывяла да ўзаемнага даверу. У ансамблі ён быў адзіны падлетак сярод дарослых. І сам прызнаўся — лёгкія грошы, выніўкі, размовы, якія вяліся ў яго прысутнасці, дзень за днём уплывалі на яго характар, думкі, настрой. І да бяды заставалася некалькі крокаў.

Следчая звярнулася ў камсамольскія і партыйныя органы горада, папрасіла, каб там пацікавіліся нормамі, якія паююць у ансамблі...

А ў другі раз пытанне было пастаўлена яшчэ шырэй. Цэлая група юнакоў чамусьці бадзёлася без справы па вуліцах. І ўжо не раз заўважалі, што гэтым юнакам так і карціць улезці ў авантуру. Пабіцца, абакрасці ларок ці яшчэ што-небудзь. Хто яны? Высветлілася: усе толькі што закончылі вучылішча і атрымалі спецыяльнасць машыністаў экскаватараў. Але ім толькі па семнаццаць гадоў, па закону ж, каб працаваць на экскаватары, трэба мець не менш васемнаццаці. Вось іх нікуды і не прынялі на работу, і яны бадзёюцца...

Следчая б'е трывогу:

— Таварышы, — гаворыць яна там, дзе і самі павінны былі б гэта ведаць, — уважліва сачыце за ўладкаваннем падлеткаў на працу.

Яна прыходзіць у школы, у парк, збірае вакол сябе падлеткаў на дваровых пляцоўках. Гэтую маладую сімпатычную жанчыну, падобную адначасова і на доктара і на настаўніцу, ведаюць у Барысаве многія. Ведаюць як чалавека і спакойнага, стрыманага, і вельмі неспакойнага, калі над чыёй-небудзь галавой збіраюцца хмары. Пакуль не грывне гром, яна стукіе і стукіе ў розныя дзверы, узнімае самыя розныя, іншы раз самыя нечаканыя пытанні.

Многія вучні прафесійна-тэхнічных вучылішчаў жывуць на прыватных кватэрах. Дрэнна! Трэба хутчэй будаваць для іх інтэрнаты, каб хлапчукі, амаль дзеці, якія толькі што адарваліся ад уплыву бацькоў, не заставаліся без нагляду дарослых.

А адпачынак падлеткаў? Ці так ён наладжаны ў горадзе, як трэба?..

Вось і яшчэ адна ўласцівасць актыўнай дабра-ты — уменне за фактам убачыць прычыны. І абагульняць іх, і дабівацца, каб іх не было ў нашым жыцці, бо яны неўласцівыя нашаму ладу, бо іх маглі нарадзіць толькі бяздумнасць і абьякавасць канкрэтнай службовай асобы на канкрэтным службовым месцы. А, значыць, з гэтым можна і трэба змагацца. Што і робіць Ангеліна Палашчук і многія іншыя яе калегі следчыя. І называюць гэтыя клопаты прафілактычнай работай па напярэджанню злачынства.

ПРАЦАЎНІК ПРАФЕСІІ ТВОРЧАЙ

Ідзе нарада лепшых следчых рэспублікі. З трыбуны гучаць словы, якія мы ахвотна ўжываем у нарысах і апавесцях, калі раптам «пацягне на дэтэктыў». — версія, прызнанне, доказ. Здаецца, добра знаёмы лексічны арсенал. Але тут гэтыя словы гучаць канкрэтна і строга.

І самі следчыя, і людзі, знаёмыя з іх працай, паблажліва ўсмехаюцца, калі слухаюць, чытаюць, глядзяць на экранна перадачы не з лепшых, як раптам каго-небудзь «асяніла», як «раптам» нарадзіўся адзіна правільны ланцуг, як ён, следчы, адзін сярод усіх, поўных дурняў ці напалову дурняў, знайшоў правільны шлях. Для сапраўдных следчых, людзей суровай справы, строгай праўды, уважлівасці, скрупулёзнага аналізу, — усе гэтыя «раптам» і «асяніла» — проста дзіцячыя казкі.

А дзе ж творчасць, скажам вы, дзе тыя «загадкі» і «разгадкі», якія ўсё-такі ёсць у жыцці, інакш злачынствы заставаліся б нераскрытымі? Усё гэта ёсць, усё гэта закладзена, як цагляны ў падмурак, у характар чалавека, якому даручана следчая справа, у стыль, метады яго працы, часцей за ўсё працы калектыўнай. Так, калектыўнай, і гэта мне хочацца падкрэсліць сёння асабліва. Следчыя органы нашай краіны дасягаюць высокага поспеху таму, што ў сваёй працы аб'япіраюцца на сувязь з народам, на дапамогу грамадскасці, на нецярпімасць да адмоўных з'яў.

Гэтую думку вынесла я і з нарады.

Увабраць у сябе крупінку за крупінкай, думкі і назіранні, развагу і ўпэўненасць, самыя супрацьлеглыя адценні пачуццяў дзесяткаў, сотняў людзей, з якімі ты сустракаешся пры расследаванні, здабыць з усяго гэтага той сплаў, з якога потым будзеш каваль ключ для разгадкаў — вось дзе творчасць. Так, прынамсі, лічаць лепшыя следчыя рэспублікі, на нарадзе якіх я нядаўна прысутнічала.

А. УЛАДЗІМІРАВА.

ТАК, МНОГІЯ цудоўныя старонкі станаўлення і росквіту беларускага савецкага тэатра сапраўды пазначаны гэтым імем—Уладзімірам Крыловічам, Фларыянам Ждановічам, Еўсцігнеем Міровічам, Лідзіяй Ржэцкай, Вольгай Галінай, Генрыхам Грыгонісам, Барысам Платонавым, Глебавым, Ірынай Жданавіч, Кацярынай Міронавай і іншымі п'янерамі Першага БДТ (цяпер Акадэмічны тэатр імя Я. Купалы) ён належыць да тых, чыя творчасць заклала традыцыі рэалістычнай школы акцёрскага мастацтва, спрыяла развіццю і ўзбагачэнню яго. Аб тым, якім быў Уладзімір Уладзімірскі ў розных спектаклях і розных ролях. Існуе літаратура — маніграфія, артыкулы, нарысы. Крытыка і даследчыкі падрабязна прааналізавалі такія сцэнічныя вобразы, створаныя акцёрам, як Блазен («Каваль-ваявода»), Брызгалін («Кар'ера таварыша Брызгаліна»), Гушка («Бацькаўшчына»), Дрыль («Партызаны»), Абабурка («Гібель воўка»), Горлаў («Фронт»), Каягін («Млы чалавек»), Каламынаў («Апошнія»), Мурзавенкі («Ваўкі і авечкі»), Юсаў («Даходнае месца») і іншыя.

каў мастацтваў Мінска ён выступіў з прамовай, якую ўпершыню сёння публікуе штотыднёвік «Літаратура і мастацтва». Тэму выступлення вопытнага дзеяча сцэны можна было б назваць так: «Мае першыя крокі ў кіно». Аб гэтым тады гаварыў Уладзімір Восіпавіч. Тэкст прамовы перапісаны з магнітафоннага запісу, зробленага ў той час.

— Дарагія таварышы, паважаныя калегі! Вельмі прыемна што Саюз кінематаграфістаў Беларусі такімі вострымі пражэктамі ўваскрашае ў памяці пачатак нацыянальнага кіно. Мне пашчасціла ў той час таксама прымаць удзел у нараджэнні беларускіх мастацкіх фільмаў, хоць большасць акцёраў, якія здымаліся ў іх, былі з Ленінграда і іншых гарадоў. Вядома,

равей я з рэжысёрам Уладзімірам Гардзіным знаёмы не быў. Я таксама шмат часу навучыўся ад яго як рэжысёра. Упершыню ўбачыў Гардзіна ў акцёрскім асістэнтаў. Ён сядзеў у крэсле і, не спяшаючыся, спакойна, але абдуманна, аддаваў нам, акцёрам, свае распараджэнні. Калі ён гутарыў з Сіманавым, я адчуваў, што той не адразу хапае тое, што прапануе яму рэжысёр, а прапануе нешта сваё. Я адчуў, што гэты акцёр не аўтамат нейкі, якому надішчеш кнопку і ён будзе ўсё рабіць. Сіманаву многае прапуская праз свой фільтр. Многае браў ад рэжысёра. Вось і атрымліваўся ўзаемнае апладненне...

Мне пашчасціла прымаць удзел у спектаклі «Кастусь Каліноўскі» (п'еса і пастаноў-

«Кастусь Каліноўскі». Я прыйшоў прапанаваць вам ролю ў фільме. Абавязкова адгадуйце бараду і вусікі...»

Я адказаў, што не ведаю, як быць, ці спраўлюся — гэта ж будзе маё першае хрышчэнне на экране. Ён на гэта кажа, што чуў пра мяне як пра былога кавалерыста, а ў кінакарціне такія якра і патрэбны. І што я буду на чале казачай сотні, якая шукае Каліноўскага. Звірнула ўвагу і на Барыса Платонава — незабыўная памяць яго. Ён тады малады быў, рухавы, прыгожы, кучаравы. Вось яго і запрасілі на ролю цыгана, які на кірмашы каля прадае. Платонаў з запалам, удала сыграў гэтую ролю ў фільме «Кастусь Каліноўскі».

Ну што ж, здымкі пачаліся. І востры прывезлі мяне ў вёску Новае Двор (сёння яна пад Мінскам), аранулі ў афіцёрскую форму. Далі мне ўзвод пераапраўных у казачую форму кавалерыстаў з 7-й Самарскай дывізіі. А я ж у той час кіраваў у іх мастацкай самадзейнасцю — так што хлопцы мне былі блізкі і знаёмыя. Калі, значыцца, падалі мне каля, каб сядзіцца. Гардзін гаворыць: «Ну, дык гэта ж сапраўдны казак. Нам такія востры і патрэбны. І папрашу я вас, павучыце Сіманаву вярхом ездзіць. Пешта ў яго з гэтым не атрымліваецца...»

дзіць. Пешта ў яго з гэтым не атрымліваецца...»

І сапраўды, у эпізодзе, дзе Каліноўскі ўскоквае на каля і ўцякае на ім з вёскі, у Сіманаву тут быў салдат-дублёр. Падтрымліваў яго трохі пад Сіманаву, аранулі ў беларускую кашулю...

У фільме павінна быць наступная сцэна (мне вельмі цікава ўспомніць і ўбачыць сьлёбы маладым чалавек, праз 40 год). Вось я, есаул, значыцца, папаў на след Каліноўскага, са сваёй сотняй, урываюся ў вёску, заходжу ў хату. А ў куце ляжыць нябожчык. Аказваецца, гэта быў Каліноўскі. Некуды было дзяванца і востры ён хуценька прыдумаў: паставіў стол, лёг і папрасіў, каб жанчыны яго прыбралі як нябожчыка. Каліноўскі, каб я, казачы, сотнік яго не пазнаў, папрасіў у гаспадыні варэння, вымазаў сабе твар і зноў улёгся. Толькі пачала кінакамера працаваць, як наляцелі востры ўсе мосціца на твар Сіманаву. Ён як закрычыць: «Не магу я доўга так ляжаць, здымайце, як мага, хутчэй!». Але тых востры яшчэ доўга ганялі, доўга здымалі гэты кадры...

Хаця я быў і малады акцёр, але мастацтвам быў адданы цалкам, бо толькі ў ім бачыў свой далейшы лёс. У сваю запісную кніжачку я запісаў усе тыя ўказанні, якія мне на ролі прапаноўваў рэжысёр Гардзін.

І востры цікава (у нас у тэатры так не бывае): у хату, у якой я шукаў Каліноўскага, мой есаул уваходзіў летам, а выхад яго з хаты па якіхсьці акалічнасцях здымаўся ўжо ў Ленінградзе — праз паўгода, у павільёна. Здымацца мне было прыемна і ў той жа час складана.

Я б, зразумела, не прамяняў нашу тэатральную работу на работу кінаакцёра — гэта я магу сцелена сказаць. Ведаецца, на сцэне адразу адчуваеш, ці ёсць у цябе кантакт з гледачом. Я бачу свой выхад. А ў кіно ў той час, ведаецца, усё рабілася па ўказанні рэжысёра: «Ідзіце ўправа, на тры чвэрці павярніцеся, а востры тут два крокі ўлева». А у нас у тэатры ўсё-такі якасьці ініцыятыва, акцёрская фантазія... Зараз, зразумела, усё гэта не так. Цяпер акцёр таксама гаспадар экрана, сцэны, таму што кіно і тэатр выраслі, артысты сталі іншымі.

Шмат чаго зараз у памяці аднавіць не змагу, таму што прайшло сорак гадоў. А востры калі ўбачу фільм, то можа што і ўспомню. І тады вам даскажу.

Публікацыя І. РЭЗНІКА.

На здымках — кадры з фільмаў «Хто смялецца апошнім» (прафесар Чарнаўс і ён жа ў сцэне з Тулягам—Глебавым, цэцяй Каляй — Ржэцкай і Верай — Драздовай) і «Палеская легенда» (з панам Іванам — Рахленкам).
Архіўныя здымкі.

ПАЗНАЧАНА ЯГО ІМЕМ...

Да 80-годдзя народнага артыста СССР Уладзіміра УЛАДАМІРСКАГА

зараз цяжка ўваскрэсьці ў памяці ўсё — прайшло ж сорак гадоў. Выконваў я ў фільме невялікую ролю — казачага есаула Цімафеява. Бліжэйшым партнёрам маім быў славуці акцёр «Александрыні» Кандрат Якаўлеў (роля губернатара Мураўёва). Я адразу тады зразумеў, што гэта вялікі майстар тэатральнага мастацтва. Але чамусьці мяне асабліва зацікавіў Мікалай Сіманав. Можна таму, што мы абодва былі акцёрамі маладымі? Я многаму ў яго навучыўся. Ужо ў той час адчувалася, што ён стане выдатным артыстам. Асабліва ён мне падабаецца ў фільме «Пётр I», дзе, як усё гэта ведаюць, ён выконваў галоўную ролю. Сіманаву быў абаяльны, гаваркі, і ў той жа час вельмі-вельмі патрабавальны.

ка Е. Міровіча). Мы, калектыў БДТ-1, з вялікім поспехам паказвалі яго ў Мінску, Маскве, на Украіне. Мы, беларусы, добра ведалі побыт, звычкі беларускага сялянства і таму спектакль гэты быў высокага гучання. Я іграў у ім ардынарца Маставаго, вельмі такога разбітога салдата, танцора і кавалера.

На адно з прадстаўленняў, не ведаю, вынадкава ці па даручэнню здымачнай групы, прыехаў чалавек гадоў пад 35—40 — не памятаю зараз яго прозвішча. Заходзіць да мяне ў грывёрную і гаворыць: «Таварыш Уладзімірскі, мы зараз прагледзелі спектакль. Роля ў вас вельмі каларытная, прыкметная. Мы будзем экранізаваць не гэтую п'есу, а ставіць спецыяльна напісаны сцэнарый

КАЛІ ВЫ ХОЧАЦЕ

быць заўсёды ў курсе падзей сучаснага грамадска-палітычнага і культурна-мастацкага жыцця рэспублікі — чытайце штотыднёвік Міністэрства культуры і Саюза пісьменнікаў БССР «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»!

КАЛІ ВЫ СОЧЫЦЕ

за навінкамі беларускай прозы, паэзіі і драматургіі, публіцыстыкі, крытыкі і літаратуразнаўства, вы немінуха звернецеся да штотыднёвіка «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»!

КАЛІ ВАС ЦІКАВЯЦЬ

пытанні тэатра, кіно, музыкі, архітэктуры і выяўленчага мастацтва, чытайце і выпісвайце штотыднёвік «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»!

КАЛІ ВЫ ЗАЙМАЕЦЕСЯ

праблемамі працы культурна-асветных устаноў, мастацкай самадзейнасці, вам прыйдзе на дапамогу штотыднёвік «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»!

ЧЫТАЙЦЕ І ВЫПІСВАЙЦЕ ШТОТЫДНЁВІК «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Падпіска прымаецца ва ўсіх паштовых аддзяленнях і канторах «Саюздруку», ва ўзнаўленага на падпісцы ў арганізацыях, калгасах і навучальных установах.

ПАДПІСНАЯ ЦАНА:
на год — 4 руб. 20 кап.
на 6 месяцаў — 2 руб. 10 кап.

НЕЗВАБАВЕ ўсе сталі заўважаць, што новы начальнік праектнага бюро Ігнат Гаўрылавіч Стальчанка больш пільна, чым да каго, прыглядваецца да Віктара Шкрэдава, хударлявага юнака з сумным тварам няўдачніка. Штодня, калі з раніцы, а калі пасля абеду, ён расчыняў дзверы свайго кабінета, спыняўся на парозе, нейкі час моўчкі стаяў, як бы падушчываючы штосьці такое, што нарадажалася ў глыбокім роздуме. Пастаіць, паўзіраецца ў Віктара, прапусціць няцярнію скрозь смаліна-чорную чупрыну і пойдзе назад.

«Шукае, мусіць, да чаго прыдрацца, каб вымову ўляпіць, — пахлава думаў Шкрэдаў. — Уедлівы, відань, з такім праўдучым, будзеш увешаны спаганіямі, як тая дзячка кісялямі. — І падвясельваў сябе: — Пляваў я на яго вымовы, яны ж не апендыцыт, не рэжуць чарава».

Аднойчы начальнік, пастаяўшы на парозе свайго кабінета, сказаў:

— А вас, Шкрэдаў, папрашу зайсці да мяне.

У кабінете ён прыязна ўсміхнуўся Віктару, загаварыў сваім ціхім, украдлівым голасам:

— Па ўсяму відань, вы, Шкрэдаў, адзін з самых старатлівых праектантаў. Дастойны заахвочвання. А цяпер вось што: я павінен раскажаць у друку аб воньце работы нашага бюро. Даю вам адзін дзень. Дзесяць старонак машынапіснага тэксту. Не моршчыце твар, Шкрэдаў, у творчым экстазе за гэты час не артыкул — аповесць можна напісаць.

«Лёд крануўся, ура! — узрадаваўся Віктар і адчуў сябе шчаслі-

вым. — Цяпер, лічы, кар'ера мне забяспечана».

У той дзень ён не бачыў яркага сонца ў небе, не чуў, як над вокнамі чырыкалі забіякі-верабы, — пісаў. А пад вечар... начальнік вярнуў яму артыкул. На дапрацоўку.

Усё было як трэба да дзесятай старонкі. Заўвагі дробязныя: дзе фразу перабудаваць, дзе лічбу ўда-

кладніць, дзе абзацы пераставіць. Толькі на дзесятай цвёрдай рука размашыта, з прыцёскам напісала: «А тут я павінен паразважаць».

«Але ж, мусіць, адзін д'ябал ведае, што там у цябе ў мазгу варушыцца», — засердаваў Шкрэдаў. Ён напіўся нагбом з графіна вады і адразу супакойся. Няма чаго падаць духам, метадам аналітычнага мыслення да ўсяго можна дайсці. Яно, бадай, і цікава будзе — дазнацца, парэшыць, які творчы размах у начальніка.

У той вечар Шкрэдаў не чуў, як з рэрадуктараў ліліся чароўныя галасы народных і заслужаных артыстаў. — разважаў метадам аналітычнага мыслення. Апоўначы ён

усё яшчэ сядзеў за сталом, падпіраў шчаку рукою. Блізарункі вочы яго за тоўстым шклом акулараў тупа глядзелі на дзесятую старонку.

Але ж праўду кажучы, што вялікія думкі ідуць з сэрца. Даўгалая рука пацягнулася да графіна з вадою, ды раптам адсунула яго, схавала са стала ручку. У творчым экстазе ён бліснуў вачамі і стаў пісаць.

Назаўтра раніцай стомлены, але задаволены Шкрэдаў бадзёра зайшоў у кабінет, паклаў цёмна-сінюю шыкоўную папку з артыкулам на стол.

— Акур? — весела спытаў начальнік, зразумеўшы па яго настроях, што ўсё ў парадку. Ён далкатна ўзлў Віктара над руку, стаў лагодна падштурхоўваць да мяккага крэсла, што стаяла побач.

— Я вырашыў за руплівую працу аб'явіць вам, Шкрэдаў, падзяку.

Але, вірнуўшы на дзесятую старонку, ён раптам вырачыў вочы, хацеў штосьці сказаць ды быццам папярхнуўся словамі. Пад чырвонымі літарамі было напісана: «Пра-вільня, Ігнат Гаўрылавіч, тут вам трэба паразважаць».

Потым паглядаў, як ціха зачыніліся дзверы за Шкрэдавым, прайшоўся па кабінете, прагаварыў угло-лас:

— Нутром адчуваю, што паразважаць трэба, а вось пра што? Ат, заканвертую так, у рэдакцыі ж такія старатлівыя людзі! У мінулы раз даведку паслаў, адны лічбы, дык размалявалі, хоць ты музыку пішы на той артыкул. І ганарару адвалілі. Там цяняць сур'ёзных аўтараў.

Георгі ДЗУГАЕУ

ЛІСА

Ну і ліса ты, ліса, да чаго давяла чалавека, Колькі цягнеў ад цябе я насмешак і здэкаў!

Гора прынесла ты мне, ашуканка, нямала, Колькі ў мяне з хлеўчэчка кураняў пацягала.

Колькі па снезе ні біў за табой свае ногі, Ты ж толькі след замятала, збівала з дарогі.

Нават на выстрал мяне падпускала, шальмоўка, Быццам нішто ўжо была і мая дубальтоўка.

Пасткі мае абмінала, хоць блізка хадзіла, Думаў, патрапіш, а ты каля іх наслядзіла...

Мушу прызнацца, мяне абвяла ты, махлярка: Тую, што зоркай была для мяне самай яркай,

Тую, чыя мне усмешка свяціла нязгасна — Сонейкам светлым удзень, ноччу месяцам ясным, —

Ты абвяла і пракляты свой хвост распушыла, Белую шыю яе абвіла, абкруціла...

І нада мною смяецца адтуль дурасліва. Я ж чырваненю, нібы ад апёку крапівы...

Пераклад з асцінскай Г. Кляўко.

Мікола СІСКЕВІЧ

БОЙСЯ

Як за дзіцё, боюся я за песню,
Тывожуся бяссоннымі вачамі,
Сачу за ёй стамлёнымі вачамі,
Пакутую, пакутую ў адчай.

Валіцін ЛУКША.

За песню бойся
Больш, як за дзіцё,
Для песні будзь
Бабуляй-павітухай.

Яе пакутлівым
Ахутай пачуццём,
Каб салавей — і той
Яе ў адчай слушаў...
Бойся!..

І. ВЯРХОУЦАУ

ПТУШАЧКА—ВЯРТУШАЧКА

Начальнік абласнога ўпраўлення культуры спытаў дырэктара драматычнага тэатра:

— Як у вас ідзе праца з драматургамі?

— Нармальна, Пётр Міхеевіч. Над новымі п'есамі працуюць Арбузаў, Розаў, Алёшыні, Салыніскі, Шток...

— Ды я не пра іх. Масквічы і без вашай дапамогі абыводца. Я гавару пра мясцовых драматургаў.

— З імі, Пётр Міхеевіч, таксама нармальна. Думаем адкрыць новы сезон драмай Плахава, работніка абласной газеты. Мы планавалі яе яшчэ ў пазамінулым і мінулым годзе. Цяпер яна даспела.

— Цудоўна!
І начальнік паставіў птушачку ў графе

«Праца з мясцовымі драматургамі».

Вярнуўшыся ў тэатр, дырэктар спытаў у галоўнага рэжысёра:

— Сымон Восілавіч, начальнік ўпраўлення цікавіцца, як у нас ідзе праца з аўтарамі.

— Цудоўна! Над новымі п'есамі напружана працуюць Арбузаў, Розаў, Алёшыні, Салыніскі, Шток...

— А мясцовыя драматургі? Працуюць?

— Вядома. Адкрыем сезон драмай Плахава.

— Так і запішам.
І дырэктар паставіў у адпаведнай графе птушачку.

Новы сезон адкрылі п'есай А. Арбузава, Рэпцірунца і другой п'еса. Яе аўтар — С. Алёшыні.

Пераклад з рускай.

Рыгор БОХАН

ДЫЯЛОГІ

ЗАГАДЗЯ

— Ало, гэта ты, Эльвіра? Я купіў білеты ў тэатр.
— Цудоўна! Я зараз жа апрапаюся!
— І добра робіш. Білеты на заўтра, дык ты якраз паспееш апрапуцца.

ЗНАХОДКА

— Уяві сабе, знайшоў падручнік па твісту!
— Няўжо? Як называецца?
— «Олівер Твіст».

ПА СВЕТУ ДОБРА ПАХАДЗІУШЫ

3 ФРАНЦУЗСКАГА ГУМАРУ

Жанчына, якой павінны зрабіць сур'ёзную аперацыю, звяртаецца да хірурга:

— Доктар, мне казалі, што гэта аперацыя вельмі рызыкаўная: яна ўдаецца адзін раз з трох.

— Супакойцеся, мадам, дзве ўжо былі няўдалыя...

Вядомага спевака сябры запрасілі на абед. За дэсертам гаспадыня папрасіла яго праспяваць.

— З ахвотай, — згадзіўся той. — Але што скажучы вашы суседзі?

— А, кожнаму свая чарга. Іх сабака нам не дае спаць ноччу.

Гаспадар бару гаворыць аднаму пастаяннаму наведвальніку:

— Сёння я не магу прапанаваць вам каву. Яна скончылася.

— Не дзіўна. З кожным днём яна была ўсё слабей і слабей.

— Мсье дырэктар, у машынным бюро нельга працаваць. Лопнула батарэя, і ў нас тэмпература на пяць градусаў ніжэй, чым на вуліцы.

— Добра. Дазвольце вашым машыністам выходзіць час ад часу на вуліцу пагрэцца.

Агент па продажы кніг звоніць з чамаданам у руцэ ў дзверы адной вілы. На парозе з'яўляецца вясёлы пан і ўскрыкнае:

— О, вы — Жан Дзіюпон! Шэсць гадоў назад дажджлівым вечарам на вакзале Раманцін я размаляў з вамі мінут дзесяць!

— Да пабачэння, мсье, — сказаў прадавец кніг і павярнуўся, каб ісці.

— Як? Вы не спрабуеце прадаць мне што-небудзь? — усклікнуў вясёлы пан.

— Не, — адказаў той. — Я прадаю кнігу пад назвай «Як развіваць памяць».

Жабрак стукае ў дзверы. Адчыняе жанчына.

— Чаго вам, небарака? — пытае яна.

— Ці не знойдзецца ў вас чаго-небудзь паесці?

— На жаль, нічога няма, — адказвае жанчына. — Але... пачакайце... Можна вы яшчэ ўчарашні суп?

— О, цудоўна, мадам! — усклікнуў жабрак.

— Добра, тады прыходзьце заўтра. Сабраў і пераклаў Віталь Агрызна.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісатэлей БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856.

АТ 07476

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзел выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзел публіцыстыкі — 33-21-53, аддзел культуры — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукпісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРА-ЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.